

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

51 (480), 18—24 грудня 2008

Фото Олеся Дмитренка

ЦЕ ЗАЧАКЛОВАНЕ СЛОВО «ЄДНІСТЬ»...

Микола ДРОБНОХОД, президент АН ВШ України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки

Побуває думка, що ідея єднання української нації має реалізовуватися через розв'язання економічних питань, економічне зростання, добробут тощо. Але це не що інше, як оманлива солоденька наживка, яка ніколи не спрацює. Адже людина від природи, як слушно зауважив М. Бердяєв, шукає в житті не змісту життя, а благ життя. Тут треба додати — благ і насолод без будь-яких обмежень. То хіба можна у суспільстві, значною мірою морально деградованому, вкрай роздертому матеріальною нерівністю, творити національну єдність на тому, що роз'єднує людей у їхній біологічній еволюції, у конкурентній, часто нерівній боротьбі за виживання?

Тим часом єдність нації, якщо вона має на меті зайняти гідне місце серед сильних націй світу, може ствердитися лише на основі високих морально-світоглядних цінностей, справедливості й невідомого патріотизму. І тоді нація постає як сукупність етносів, що проживають у державі, об'єднуються спільними юридичними нормами, правами й обов'язками (до них належить і володіння державною мовою), мають духовну потребу жити разом, спільно рухатися до визначеної мети, поклавши в основу цінності культури титульного, корінного для цієї землі етносу, в нашому випадку українського. З цього приводу Ю. Русов зауважував: "...механічне об'єднання різнорідних елементів, не об'єднаних у гармонійне ціле одним духом, однією ідеєю, дає не життєздатний організм, а нежиттєздатну потвору".

Звичайно, нам хотілося б мати 46 млн

патріотів. Це було б добре, але — нереально. Адже патріотизм — це високоемоційний стан душі. І чи потрібно вимагати такого стану від частини громадян, що трактують Україну лише як "країну проживання"? Мабуть, ні. Проте такі громадяни мають бути лояльними до цієї країни, сприймати існуючий тут лад, державні символи, мову, звичаї, морально-ціннісні норми. Це правило всіх цивілізованих країн, воно регламентується законодавчо. Іншими словами, такі громадяни не повинні виявляти ворожого ставлення до країни, її народу.

Сьогодні забезпечити собі омріяне майбутнє може лише сильна духом нація, що здатна протистояти навалі руйнівних глобалізаційних процесів, тим самим демонструючи національну гідність тих, хто ідентифікує себе з цією нацією. До речі, національну гідність відомий Фрідріх Шіллер визнавав "найвищим ступенем моральної зрілості людини та найвищим виміром людської краси". У відсутності національної гідності він вбачав головну причину кризи цивілізації, яка спричиняє розлад людської природи і доквілля, занепад роду і його звичаїв.

Національне у державотворенні має глибоке сакральне коріння архетипу українця — національні звичаї, традиції, символи, обрядовість, рідна мова, приписи й норми поведінки. Це наші енергетичні обереги, обереги душі й тіла. Руйнуючи їх, ми відкриваємо нашу ауру дияволу, а відтак стаємо беззахисними. Важко, а то й неможливо очікувати допомоги від Господа, коли через зруйновані національні обереги душами оволодіває нечистий.

Сьогодні тільки через розумову деградацію можна не знати чи не розуміти, що в основі кожної нації, кожної національної ідеї — чи китайської, чи французької, чи німецької — ставку зроблено на природо-

відповідну культуру корінної національності. На яку культуру має опертися українська ідея, українська нація — запитання риторичне.

Українське суспільство, аби зберегти свою державність і досягти бажаної якості життя, врешті-решт має усвідомити, що національне — це не чийсь винахід, ідея, а невідворотна нагальна потреба природо-відповідної еволюції етносів, продиктована законом єдності етносу і природного середовища як фундаментальної властивості біосфери.

Розуміння цієї істини — шлях до створення сильної держави, консолідованої української нації й прогресу; нехтування нею — шлях до хаотичного борсання в океані вічних проблем та занепаду. Особливо важливого значення набуває "національне" у контексті майбутньої життєдайної світобудови, у якій — збереження країн і народів за їхньою самодостатністю, а не за охопленням глобалізацією.

Лише українські невігласи, не усвідомлюючи свого інтелектуального примітивізму, відчайдушно ганьблять національне та націоналізм — цю життєдайну ідеологію виживання і розвитку. Манкуртизм людей в українській владі — чи не найголовніша причина всіх бід і негараздів, з яких багата і щедра Україна не може вибратися. Якщо цього не зрозуміють українські манкурти і невігласи (певен, що це неймовірно), а українські патріоти не зможуть подолати цю гнилість суспільства, то реальною постає перспектива долі сучасної незалежної держави Україна подібно до долі Київської Русі, Козацької держави чи Української Народної Республіки.

Ой, як не хочеться здійснення цієї української традиції!

Закінчення на с. 3

ТЕРИТОРІЯ "РУСКОГО МІРА" ЧИ УКРАЇНА?

4

ВІДСВЯТКУВАЛИ 140-РІЧЧЯ

8-9

ПОЕЗІЇ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

12

ЕКСКЛЮЗИВ ВІД БОГДАНА БЕНЮКА

14

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 903 361 грн. 00 коп.

УКРАЇНСТВО НА СХОДІ ТА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Ірина МАГРИЦЬКА, доцент кафедри української мови та літератури Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, голова Луганської обласної філії Асоціації дослідників голодоморів в Україні, кавалер ордена княгині Ольги

Закінчення.
Початок у ч. 45, 46 за 2008 р.

ВЛАСНА (?) ПРЕСА

Якщо загальні тенденції в інформаційному полі невтішні для України як суверенної держави, то на південно-східних її теренах спостерігаємо картину трагічну.

Голова Миколаївської обласної “Просвіти” Надія Огренич хоч і запевнила, що з державною мовою на Миколаївщині “все гаразд”, зізналася, що в них лише одна українськомовна газета — її видає облادміністрація спільно з облрадою.

На Харківщині така газета — “Слобідський край”, решта — російськомовні. І навіть цю єдину українську газету за керівництва Є. Кушнарьова хотіли зробити російською. Коли за радянської влади виходила газета “Вечірній Харків”, вона мала 100-тисячний наклад; як тільки її зробили російськомовною, наклад зменшився в багато разів (отже, на Харківщині є попит на українськомовну газетну продукцію).

У Криму також лише одна українськомовна газета — “Кримська світлиця”. Цікава, змістовна, українська за духом, але теж перебуває під постійним прицілом місцевої влади, якій вона заважає спокійно жити.

На Донбасі близько 1 000 друкованих видань, і лише 12 із них — українськомовні (разом із районними малотиражними газетами). Всупереч офіційним даним, що сьогодні 67 % усіх друкованих видань Донецької області українськомовні, йдеться про мізерний відсоток: це може бути невелика замітка або ж ледь помітне оголошення; третина донецьких газет примудряється і цього не робити — виходять лише на “общепонятном”.

1932 року в Донецьку за державної підтримки видавали літературно-мистецький українськомовний часопис “Літературний Донбас”, завдяки якому українська культура на Донбасі стримувала шалений русифікаційний натиск. У сучасному Донецьку маленьким накладом виходить українськомовний літературно-мистецький альманах “Кальміус”, який видають кілька молодих ентузіастів, проте немає жодного українськомовного часопису, який підтримувала б держава.

Марія Олійник розповідає, як уже 16 років “воює” з місцевою владою за відкриття єдиної в області української книгарні “Кобзар”. Пропонують місце або під Ясинуватаю, або в підвалах. А програму поширення української книги в Донецьку фінансує не Українська держава, а... США.

На Луганщині сьогодні немає жодної обласної українськомовної газети (за радянських часів лише в Луганську видавали українською “Прапор перемоги” та “Молодогвардієць”). Є і на Луганщині, й на Донеччині люди, які хочуть купити в кіоску українськомовну (й українську за змістом) газету, а

продавці їм відповідають, що таких газет у них немає. У минулі роки до кіосків надходили українські газети, але їх ховали під прилавок, а згодом списували як непотріб.

У Луганську є Українсько-канадський центр, створення якого на початку 90-х профінансувала українська діаспора в Канаді. Це єдине в обласному центрі місце, де можна прочитати українську літературу, пресу і провести українські за змістом заходи (чим не резервація для українців Луганська?).

За радянських часів у Луганській обласній науковій бібліотеці імені Горького існував окремий від решти бібліотечного фонду “зал україністики”, в якому було зібрано всі українськомовні видання. Тоді це явище можна було пояснити політичними обставинами, курсом правлячої партії на зросійщення. Очевидно, за незалежності вся українськомовна література мала б бути на першому місці — з огляду на кількісний склад етнічних українців у Луганській області й у самому Луганську (58 % і 50 % відповідно). Але “зал україністики” в цій бібліотеці існує й досі.

Двомовні за статусом місцеві газети фактично одномовні — російські.

Як колишній викладач кафедри журналістики можу засвідчити, що майбутні журналісти мають внутрішню потребу в державній мові, хочуть її добре знати.

Студенти-журналісти СНУ імені В. Даля видали перший випуск навчальної кафедральної газети “Літера”. Тут були і перші проби журналістського пера, і нариси, і поезії. Всі публікації — українською мовою. Радості студентів не було меж. І яким же було їхнє розчарування, коли завідувач кафедри журналістики (колишній головний прокомуністичний цензор Луганської області) М. Євдокимов викликав на позачергове засідання кафедри редколегію і понад три години гнівно переконував студентів у тому, що газета повинна бути тільки двомовною, бо ми живемо в російськомовному регіоні, а він сам — представник російської культури. Бажання видавати її у студентів зникло. За тиждень з’явилася нова навчальна кафедральна газета, підготовлена вже іншими студентами під контролем самого Євдокимова. Зрозуміло, російською мовою. “Передовіцу” до неї власноруч написав колишній цензор.

Бувало, що студенти, відповідаючи доцентові Євдокимову на іспиті українською, отримували зауваження: “Прошу перейти на руский язык, я вас не розумію”.

Отже, ситуацію в регіональних ЗМІ можна визначити так: більшість журналістів хоче і може писати українською мовою, а їхні керівники цього не хочуть.

Наш інформаційний простір наповнений нігілізмом до всього українського. Так, з українського інформаційного поля викреслено Юрія Іллєнка. Його фільм “Молитва за гетьмана Мазепу” заборонив для показу в Росії (як виявилось, і в Україні також) російський міністр культури Михайло Швидкой. Українські пізнавальні культурологічні та історичні передачі — не для широкого загалу, а тільки для тих, у кого безсоння (бо їх транслюють з 2-ої до 5-ої години ночі). У пошуках доброго дитячого мультфільму перебереш усі канали і нарешті зупиниш увагу лише на одному — російському “Детській мір”.

Навіть людина, яка мислить українськими категоріями, часто обирає замість вітчизняного російський канал, який пропонує якісніший інформаційний продукт. А чи цікавить нашу державу, що часто цей продукт формує в нашого глядача імперське, антиукраїнське мислення? Або те, що мешканці прикордонних із Росією територій просто не можуть приймати канали українського телебачення і радіо, і цих громадян єднає з Україною хіба що паспорт із тризубом та гривні?

“ЯКА МОВА — ТАКІ Й ДУМКИ”

Сучасну Українську державу справедливо називають зоною гуманітарного лиха. У країні, яка майже на 80 % складається з етнічних українців, лише 40 % молоді сьогодні спілкуються українською мовою. Криза в гуманітарній сфері настільки глибока, що Ліна Костенко та Олег Скрипка відмовляються від державних нагород.

Представники центральної влади дуже рідко приїждять в обласні, а тим більш у районні центри півдня та сходу України. А якщо й приїждять, то, як правило, спілкуються мовою колишньої імперії. Мабуть, через те, що хочуть сподобатись місцевому електоратові.

І якщо таку неповагу до мови виявляє столичне керівництво, то чому цього не можна робити обласним і районним начальникам? Отож ніколи, виступаючи публічно, вони нею не послуговуються.

Як тут не згадати слова Михайла Грушевського: “Трагедія України в тому, що нею керують люди, яким вона насправді непотрібна”!

Щодо органів місцевого самоврядування, то в усіх радах півдня та сходу кількісно переважають регіонали, які спільно з комуністами і прогресивними соціалістами становлять абсолютну більшість депутатського корпусу. Вони мають власний погляд на гуманітарну сферу в Українській державі, який з мовчазної згоди Києва, послідовно реалізують у відповідних рішеннях. Більшість міських і обласних рад південно-східних областей уже ухвалили рішення про надання російській мові статусу другої державної (або офіційної чи регіональної, що, по суті, те саме) на територіях, які цим радам підпорядковані. Українськомовні громадяни судяться з районними судами, які самі порушують 10 статтю Конституції, проводячи засідання російською мовою.

В Указі Президента України від 28.03.2007 р. йдеться про невідкладність заходів щодо ліквідації символіки тоталітарного режиму. А оскільки перейменування вулиць і площ — прерогатива органів місцевого самоврядування, то вони й вирішують, що і як перейменовувати. У Луганську досі немає жодної заміни, тому люди так і живуть на вулицях, названих іменами катів українського народу, — **Якіра, Косіора, Тухачевського, Уборевича**. Є тут і вулиця **ОСО** (“Особое совещение”). А депутати Сімферопольської міської ради цього року ухвалили рішення про перейменування трьох центральних вулиць міста: вулиця **Рози Люксембург** тепер стала називатися вулицею **Олександра Невського, Карла Лібкнехта — Долгоруківською, Октябрська — Петропавлівською**.

2002 року Луганська міська рада винесла рішення “Про найменування вулиць, провулків, кварталів, площ у місті Луганську”, яким “осучаснила” радянські топоніми: вулиця **50-річчя Жовтня** нині вулиця **50-ліття Октябрю, Радянська — Советская, Червона площа — Красная площадь, Першого Травня — Первого Мая, 30-річчя Перемоги — 30-ліття Победы, Першої п’ятирічки — Первой пятилетки** тощо. Топоніми-покручі чуємо й бачимо в рекламних текстах, їх фіксують органи юстиції як адреси новоутворених підприємств та організацій, їх заносять у паспорти громадян. Гроші на це у міській раді знайшлися, а ось назвати одну з вулиць міста ім’ям нашого славетного земляка Бориса Грінченка — бракує.

Місцеві ради ініціюють і фінансують відкриття антидержавних пам’ятників — наприклад, Катерині II, неіснуючим жертвам ОУН-УПА.

Нещодавно поблизу Харкова з’явилася споруда — “Висота маршала Конєва” (місце, звідки нібито маршал Конєв віддав наказ радянським військам робити наступ на Харків). Президент цьому пам’ятнику надав статус національного заповідника, і тепер Українська держава повинна його ще й утримувати. У Бердянську Запорізької області за підтримки міськради встановили безглузді пам’ятники сантехніці, кріслу здійснення бажань і триколісному велосипеду. Проте ті самі органи самоврядування не здатні віднайти кошти і виділити місце ні для пам’ятників жертвам Голодомору, який лютував саме на цих землях, ні для пам’ятників борцям за незалежність України. Їхня мета — культивувати серед місцевого населення російсько-радянську або космополітичну ментальність.

Регіонали захищають російськомовних громадян від міфічної “наси́льницької українізації”. Тож на заклик держдуми Росії було розроблено “Програму роботи зі співвітчиз-

никами за кордоном на 2009—2011 роки”, де особливу увагу звернено на здійснення “ефективної політики” серед співвітчизників, на організаційну й матеріальну підтримку чинних і створення нових молодіжних об’єднань і клубів, на проведення молодіжних фестивалів, спортивних змагань, таборів, олімпіад і конкурсів тощо.

Передбачено розвиток і зміцнення за кордоном російського єдиного інформаційного простору, збільшення обсягу передплати на російські періодичні видання, забезпечення бібліотек і навчальних закладів літературою.

В Україні зареєстровані й активно діють численні громадські об’єднання й організації — “Русское содружество”, “Русское наследие”, “Русская община Крыма”, “Русское движение Севастополя”, “Русский выбор”, “Евразийский союз молодежи”, “Международная ассоциация молодежи российских соотечественников” та ін. А ще є регіональні організації — “Ассоциация русских обществ Харьковского региона”, “Донбасская Русь”, “Асамблея народів Луганщини” (у якій немає представників українського народу) тощо.

Програми, розроблені в Росії, не декларативні. Наприклад, у Луганську вже впродовж багатьох років під егідою обласного Інституту післядипломної освіти діють курси “підвищення кваліфікації” для вчителів російської мови і початкових класів, яких для цього вивозять до Росії. Перекваліфіковані вчителі навіюють українським дітям, що їхня рідна мова — російська. Зрозуміло, що за відсутності графі про національність у свідоцтві про народження і в паспорті під час наступних переписів населення ці діти, ставши дорослими, ідентифікуватимуть себе вже не за етнічною ознакою батьків, а за мовою свого спілкування, а саме — росіянами. І наступні переписи, напевно, засвідчать суттєве зменшення корінного етносу в Україні.

На півдні та сході України, які Росія вважає територією “русского міра”, систематично проводять, наприклад, міжнародну науково-практичну конференцію “Русский язык как фактор развития духовности в современной Украине” (ініціювала Луганська облрада), Міжнародний фестиваль “Великое русское слово” (ініціювала “Русская община Крыма”), у межах якого пройшли науково-практична конференція “Русский язык в поликультурном мире”, “круглий стіл” “Украина и Россия — духовная и культурная общность” тощо.

Усі ці заходи традиційно закінчуються ухваленням звернень до міжнародних судових інстанцій Гельсінкської спілки з прав людини, Європейської комісії проти расизму й нетерпимості, Парламентської асамблеї Ради Європи тощо. Із посиланням на ратифіковану Верховною Радою Європейську хартію регіональних (насправді — міноритарних) мов доводять кричущу дискримінацію російськомовних громадян сходу та півдня України. І у Європі щиро вірять у ці безкінечні петиції українських “регіоналів”, написаних у співавторстві з їхніми російськими покровителями, і висувають перед Україною відповідні вимоги.

Усе це стало можливим через відсутність у нас дієвої державної ідеології та безглузду лібералізацію усіх галузей громадсько-політичного життя в Україні.

Натомість українці на Луганщині (й не лише на Луганщині) не мають не те що прав титульної нації, а навіть прав національних меншин.

Якщо Україна й надалі залишатиметься ліберально-пострадянським простором, її корінний етнос поза всяким сумнівом спіткає доля, спрогнозована Джеймсом Мейсом. І марні сподівання наших провладних лібералів, що українська Галичина з часом поширить свою ментальність на так звану Велику Україну, бо сьогодні спостерігаємо зворотні процеси не без активної участі нашого “старшого брата”.

Лише якнайшвидша зміна напрямів державного розвитку з ліберального на національний зможе відродити Україну як повноцінну європейську державу.

НАШ ЗАСНОВНИК ОЛЕКСАНДР ЛАЗАРЕВСЬКИЙ

Конотопські просвітяни в Крутах

Зоя ШАЛІВСЬКА,
заступник голови райоб'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
м. Конотоп

На кінець XIX ст. на Конотопщині, що на той час була в складі Чернігівської губернії, виникають просвітницькі гуртки. Конотопський краєзнавець Іван Лисий досліджував діяльність перших конотопських просвітанів. Ініціатором створення “Просвіти” в Конотопі був видатний історик Олександр Лазаревський та такі поважні діячі, як Константінов — земський начальник повіту, нащадок генерального бунчужного І. Голуба при гетьмані І. Самойловичу, Кандиба — землевласник, нащадок конотопських сотників, Г. О. Лазаревська — директор жіночої прогімназії, Т. І. Осадчий — економіст, зять О. Лазаревського, вчителі, залізничники.

Окрім просвітницької діяльності, гуртківці збирали кошти для допомоги сільським лікарям, вчителям, відкривали безплатні школи.

На початку XX ст., в роки посилення реакції, просвітянські гуртки працюють нелегально, а збори проводять під виглядом вечірок. При кожній з церков міста діяли хори, які просвітяни використовували для пропаганди української народної пісні.

Найбільше досліджена діяльність “Просвіти” в приміському селі Підлипному. Це була потужна організація під керівництвом Ялисея Трохимовича Лисенка, студента комерційного інституту, та залізничника Павла Андрійовича Лисого. Пізніше, 1917 року, вони очолили загін стрільців, що брав участь в бою під Крутами. Відступаючи з Конотопа, січовики встигли демонтувати пошту, телеграф і евакуювати справжній вагонопаровозний парк та спорядити імпровізований бронепоезд із гарматою та кулеметом, що дуже дошкулив Муравйову.

Актив Підлипенської “Просвіти” становив 106 юнаків і дівчат. Просвітяни організовували вечори, присвячені Т. Шевченкові, концерти, вистави. Заробивши гроші на виробництві буряків, придбали бібліоте-

ку. Вона називалась “Підлипенська товариська бібліотека”. Не маючи приміщення, просвітяни зберігали книжки по хатах. “Просвіта” організувала і книгарню, де за помірну ціну продавали українські книжки, канцелярське приладдя, поштові листівки на теми українських народних пісень. Літературу продавали у сусідніх селах. Для цього вибирали храмові та ярмаркові дні. Діяли в селі хор і драматичні гуртки, що ставили п'єси українських драматургів. Щоб поставити п'єсу в селі, треба було одержати дозвіл чернігівського генерал-губернатора, назвати мету постановки й виконавців, тому часто репетиції видавали за вечорниці, а з 1910-го дозвіл на відкриті вистави допомагала одержувати вчителька М. П. Коробко, для чого їздила в Чернігів. Більшість вистав присвячували знаменним датам і ставили безплатно.

Просвітянський самодіяльний гурток, м. Конотоп, 1914 р.

Жорстоких переслідувань зазнали гуртківці від денікінців. За зберігання “Кобзаря” просвітянина О. П. Коломійця закатували у в'язниці. Катувань зазнав і просвітянин П. Л. Судак.

У 30-х роках багатьох підлипенських просвітанів звинуватили в націоналізмі й репресували. Розстріляли талановитих самодіяльних акторів М. А. Нероду, І. Р. Крицького, члена Центральної Ради І. Г. Довгого та інших. Цю трагічну сторінку в діяльності “Просвіти” на Конотопщині ще належно не досліджено.

Жорстоко розправилися з родинами січовиків бойовики з військово-революційної дружини. Люто катували батька організатора Підлипенської “Просвіти” Лисенка, запитуючи, де його син, “бандит-петлюрівець”. “Мій син не бандит, а сокіл” — за таку відповідь його так побили, що через день він помер.

Трагічною була доля настоятеля Свято-Миколаївського храму с. Підлипного Дмитра Степановича Карпенка, людини високоосвіченої, національно свідомої. Саме він заборонив брати за треби плату з бідних родин і сиріт. У реєстраційній картці служителя культу вказано, що церква була підпорядкована Всеукраїнській Церковній Раді, тобто не належала російському патріархату, а визнавала єпископом Василя Липківського.

Богослужіння відбувалися українською мовою. Зусиллями священика Карпенка створили чудовий церковний хор, що виконував і класичні твори. Регентом був просвітянин Д. М. Лисий. На свята він співав у церкві, а на репетиціях розучували українські народні пісні. Свій перший термін за переконання — три роки — отець Дмитро Карпенко отримав 1929 року, але через рік його звільнила Харківська прокуратура за відсутністю складу злочину. Та вже 1930-го як “активіста СВУ” його знову заарештували. Повернувся він на Сумщину 1956-го, так і помер — не реабілітованим.

Про винищення сталінськими опричниками цвіту української нації писав у концтаборі Хібіного-рського підлипенець Іван Андрійович Лисий, уся родина якого загинула на заслання, а йому дивом вдалося врятуватися:

Просвітяни в с. Шаповалівка під час відзначення перемоги в Конотопській битві

*Нас розсіяли скрізь по чужині
В безіменних могилах,
У ворожій країні,
У багнюках немилих.
Лиш вітри з України
Поголосять над кожним
з убитих,
Принесуть нам жахливі новини
Про вождів — людоджерів
неситих.*

Вітри національного пробудження після розвалу радянської імперії не обминули і Конотопщини. Навесні 1989 року в Конотопі було створено Товариство української мови ім. Т. Шевченка. Фундаторами його стали вчителі В. Оболюх, М. Кірнос, журналіст А. Соболев, лікарі О. Калиняк, Л. Чумак, біохімік З. Шалівська, інженери Я. Мисник, А. Клименко та інші.

На той час в Конотопі не залишалося жодної української школи. Доведені до останньої межі духовного зубожіння, батьки звільняли своїх дітей від вивчення рідної мови. Тож члени товариства заповзялися повертати зросійщеному місту українське обличчя. Шалений спротив чинили чиновники, до слова, вихідці з сіл, що ледь опанували престижну російську мову. Ми йшли у школи, гуртожитки, бібліотеки. Особливу

увагу приділяли роботі серед військових. Автор цих рядків підготував цикл лекцій з української історії, про нищення мови, з якими виступала в трудових колективах, студентських аудиторіях. Збирали підписи на підтримку Закону “Про мови”, воювали за кожну українськомовну вивіску. Просвітяни виступали в пресі, готували культурологічні передачі на місцевому телебаченні, роз'яснювали, переконували. Для роботи з молоддю 1993 р. створили молодіжну філію “Просвіти”. Тоді молоді зі своїми вчителями-просвітянами В. Гудим та В. Малявичком здійснили похід селами району, де збирали спогади про Голодомор 1932—1933 рр.

Конотопці брали участь у різних політичних акціях в Києві: “Ланцюг єднання”, пікетування тодішньої Верховної Ради, мітинги. За активної участі просвітанів відновили богослужіння в місцевій Свято-Миколаївській церкві УПЦ КП.

З нетерпінням завжди чекають на просвітанів у школі-інтернаті № 2, де вони традиційно відзначають з дитинства свято Миколая. Саме за сприяння членів Товариства діти отримали надані діаспорою комп'ютер, спортивний одяг, канцелярське приладдя.

Конотопські просвітяни досліджують історію краю. Премію імені О. Лазаревського отримали краєзнавці Л. Мороз, І. Лисий. Заслужена журналістка України, просвітянка Галина Льченко, авторка книжки “Історія, яка поруч” впродовж багатьох років очолювала міську газету “Конотопський край”. Добре відомі в Україні просвітянське народне вокальне тріо “Любисток”, лауреат І і ІІІ премій обласного конкурсу вокалістів ім. Бориса Гмирі, лауреат Всеукраїнського літературно-мистецького фестивалю “Кролевецькі рушники”. А голова “Просвіти”, яка співає в тріо, Ольга Банитюк стала лауреатом Всеукраїнського сільського фестивалю-конкурсу “Боромля — 2008”.

З тривогою за нинішній стан рідної мови відзначають конотопські просвітяни 140-річчя “Просвіти”. На жаль, держава не захищає прав корінної нації на життя у своєму мовному середовищі, а мова українська терпить приниження, нею нехтують, її безсоромно паплюжать. Тож попереду ще важка боротьба за те, щоб наша мова стала гордою господинею у власній оселі. Дай, Боже, нам сили і витримки на цьому шляху!

Станіслав Ёжи Лецько сказав: “Вихід часто буває там, де був вхід”. Схоже, наші політики так застрягли в політичних чварях, що вже не згадують, коли й як заходили в цю колотнечу. Це ще раз засвідчив “круглий стіл” “Створення коаліції і обрання спікера парламенту: подолання кризи чи її продовження?” Захід зібрали представників парламентських фракцій і відомих політологів. Але думки і

судження були настільки різні, що важко не лише щось прогнозувати, а навіть констатувати. Натомість — нотки приреченості: “Хтозна, як воно буде?” Щодо конфронтації, то дійшло до таких термінів, як “стерв’ятники”. Так спершу один з депутатів назвав політологів, для яких політичні кризи — як манна небесна, а потім тим самим “відрізав” один з політологів, назвавши так політиків, що догри-

ВИХІД ТАМ, ДЕ ВХІД

зають “агонізуючу владу і власність”. І це все на телекамери...

“Круглий стіл” був показовим. У ньому взяли участь представники фракцій парламенту Святослав Олійник (БЮТ), Юрій Гримчак (НУ-НС), Олег Зарубінський (Блок Литвина), Леонід Грач (компартия), політологи Володимир Фесенко, Андрій Єрмолаєв, Дмитро Видрін, Віталій Портников.

Найбадьорішим був виступ представника БЮТ С. Олійника: політичну (навіть не просто парламентську) кризу подолано, коаліцію створено, спікера обрано, парламент працює, ухвалює закони, уряд на місці. Однак наступний виступ депутата від НУ-НС Ю. Гримчака пригальмував бадьорість: коаліції не лише нема, а й не буде, існуватиме лише якась “постійно діюча більшість”. Останній троху дивний термін ще не раз чули від учасників “круглого столу”.

Тому доречно торкнутися теми права і законності у нашій “правовій, демократичній державі” (ст. 1 Конституції України). Захід відбувався через два дні після того, як щойно обраний спікер Литвин зачитав повідомлення “про утворення коаліції парламентських фракцій”. Але того самого дня з’ясувалося, що це “утворення” зовсім не “утворення” у правовому плані, адже жодної коаліційної угоди не було підписано. Загальмувалося на одній із фракцій нової тріади — пропрезидентській НУ-НС. Вона вже не те що розкололася, а розбилася на друзки, як дзеркало (яка нав’язлива аналогія). Як бути? Одна версія: фракція ухвалює рішення про входження в коаліцію більшістю голосів, воно обов’язкове і

для незгодних, підпис під коаліційною угодою ставить лише голова фракції. Друга версія: підпис під нею мають ставити всі депутати фракції, що входить до коаліції. Як треба за законом — це одне з численних запитань, на які вже стомився відповідати Конституційний Суд. До речі, знову з’явилася теза, що постійна коаліція парламенту не обов’язкова, що вона утворюється в новообраному парламенті лише для формування уряду та інших структур виконавчої влади. Ще один туман законодавства.

Не менший правовий хаос і стосовно долі уряду. Опонуючи представникові БЮТ, Л. Грач і дехто з політологів заявили, що коли коаліція все-таки буде юридично створена, вона має наново сформувати уряд, навіть з тим самим прем’єром. Або принаймні уряд має отримати від парламенту вотум довіри.

Але найбільший туман, і не лише політичний, а й правовий — це доля парламенту шостого скликання, бо ніхто так і не пояснив, що означає те, що Указ Президента про розпуск парламенту лише “призупинено”. І чи створення нової коаліції усуває ту причину, через яку і був прийнятий Указ: розпад правлячої коаліції й нестворення протягом 30-ти днів нової? Чи парламент, один раз “проштрафившись”, і далі висітиме під загрозою розпуску будь-якого дня, навіть за нової коаліції?

Поки що зрозуміло лише одне: згідно з Конституцією, достроково обраний парламент, як і чинний, не можна переобрати менш як за півроку до президентських виборів. Щоправда, й тут чергова правова

неузгодженість: досі не зрозуміло, коли відбудуться ці вибори — у грудні 2009 чи в січні 2010 року. Тобто гарантовано півроку парламент може попрацювати. А можливо, два—три місяці? Тому тема виборів вийшла на чільне місце в дискусії. Щоправда, знову в категоріях “якщо”, “якби”, “але”. Розпочалися дебати на тему “Парламентські вибори під тінню майбутніх президентських”, до того ж, з доволі екзотичними пропозиціями на кшталт Ющенкові, Тимошенко і Януковичу публічно відмовитися від участі в майбутніх президентських виборах. Почалися ворожіння на виборчих (парламентських і президентських) рейтингах, на тому, коли й кому буде вигідно йти на вибори, особливо за фінансово-економічної кризи.

Ця криза, схоже, стала модною “фішкою” в суспільному й політичному житті, на яку можна посилатися в будь-яких ситуаціях: підвищення комунальних тарифів і цін на ліки; коли протікає водопровідний кран чи перегоріла лампочка; коли позичені на халепу нащадкам зарубіжні кредити йдуть на “підживлення” комерційних банків; коли з’являються дивовижні ідеї по сім років не проводити виборів.

То який же висновок з цієї доволі гострої дискусії? Яку відповідь було дано на запитання, винесене в її назву? Схоже, криза триває. І не лише парламентська, не лише політична, а криза суспільства, де політична еліта призабула, навіщо й чиею волею вона входила — не у кризу і чвари! — у владу.

Наостанок варто додати, що одним із різновидів такої кризи є те, в якому стані перебувають розпорошені, відсутні на маргінеси національно-демократичні сили. Характерно, що в кількагодинній дискусії про них не було згадано жодним словом, у жодних розкладах і прогнозах.

● ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМИ

Схоже, незабаром лише північ України залишиться регіоном, не ураженим сепаратизмом. Ця чума вже зачепила південь і схід, досить згадати Крим і Донбас, а тепер і наш український П’ємонт, західний регіон. Щоправда, не Галичину, а південну частину, Закарпаття, де віднедавна загострилася проблема русинства, імовірно, стимульована політичною нестабільністю. Дійшло аж до проголошення “нової незалежної держави” так званих русинів.

На сполох, вчергове вже, відкрили не політики, а науковці. Днями Міжнародна та Національна асоціації українців провели в Києві прес-конференцію “Політичне русинство як фактор державної дестабілізації в Україні”. Голоувала на ній президент НАУ, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, академік Ганна Скрипник. Від імені вчених вона оприлюднила звернення до Президента та Прем’єр-міністра України, у якому науковці не лише аргументовано спростували теорію русинства, а й звернули увагу на загрозу цілісності держави.

Саме вченим доводиться руйнувати науковий підмурівок сепаратизму. Для того, щоб вигадувати нові держави, треба придумати нову націю. Щоправда, прецедент у Косово свідчить, що й це не обов’язково. Але тут, задля солідності, “націю” спробували “намалювати”, однак дослідження українських вчених каменю на камені не залишили від теорії русинства. Про це й доповіли на прес-конференції Сергій Федака (Ужгород-

ПОЛІТИЧНА «ЕТНОГРАФІЯ» РУСИНСТВА

ський національний університет), Михайло Приймач (Закарпатський художній інститут), член-кореспондент НАН України Всеволод Наулко. Науковці довели, що русини — одна з гілок українського етносу, так само, як бойки, лемки чи гуцули. У самій Закарпатській області під час перепису населення русинами назвав себе незначний відсоток мешканців, та й то після посиленої агітації деяких представників влади та московської церкви.

А яка ж нація без мови? Потугам сепаратистів створити так звану русинську мову дав блискучу відповідь гість зі Словаччини, відомий український філолог, професор Юрій Бача. Він розповів про підсумки здійсненого ним і його помічниками лінгвістичного аналізу недавно виданого словника русинської мови. Виявилось, що з 44-х тисяч слів десь 95 відсотків — українські. Ще 3 відсотки — запозичення зі словацької. А решта — звичайнісінькі діалектизми, яких у кожному регіоні України налічиш тисячі, а також чудернацькі словотвори або вигук.

Однак тут наукові дискусії зайві, бо все замішане на політиці. Як сказав професор Бача, “сильна Україна нікому не потрібна”, додавши, що натомість багатьом державам потрібна Україна ослаблена, розірвана сепаратизмом. Ось де витоки русинства, не випадково зародженого в регіоні, що сотні років перебував на перехрестях історії, не раз входив до різних імперій, але був і є споконвічно українською землею.

Вкрай тривожним був виступ на прес-конференції голови Закарпатської обласної організації Української народної партії Івана Габора. Він кандидат філологічних наук, але говорив передовсім як політик. І почав з підтвердження тези, яку вже озвучили колеги: в українському суспільстві недооцінюють усієї серйозності ситуації в Закарпатті. Проведений там кілька тижнів тому так званий всесвітній фестиваль русинів, замаскований під культурологічну акцію, переріс у сепаратистський шабаш з відвертим закликом відокремлення від України, тобто руйнації цілісності держави. Саме на це спрямована діяльність політичних формувань на кшталт “Сойму подкарпатських русинів”, “Народної Ради Подкарпатської Русі”. Дійшло до ультиматумів Українській державі, до галасу про “збитки, нанесені українською окупацією”. Навіть цифру назвали: Закарпаття, мовляв, нанесено шкоди на 20 мільярдів доларів. Підраховуючи, кивають, наприклад, на збитки від стихійних лих, насамперед повеней, забуваючи, що це значною мірою наслідок хижачького вирубування лісів краю далеко не бідними кланами.

Усе це коїться за ледь замаскованого підігрівання сепаратизму сусідів України — з обох боків. Досить сказати, що верховодам сепаратистів щедро надають трибуну в Росії, де вони піаряться через ЗМІ, виступають із заявами на прес-конференціях. Підігривають сепаратизм і в сусідній Словаччині. Але чи не найвульгарніше це ро-

бить Угорщина. Однак навряд чи сусідам потрібна “незалежна русинська держава”. Просто це перший крок до відокремлення Закарпаття від України, щоб згодом приєднати його до Угорщини. Важко сказати, яка роль у цьому угорської влади, адже країні, інтегрованої у європейські структури, офіційно незручно сприяти сепаратизму. Але не віриться, щоб цим займалися лише угорські ультра-радикали. Знову акцентують на тезі про Велику Угорщину. Угорські екстремісти намагаються встановити в Закарпатті, на українській території, знак з написом, що тут, мовляв, і починається “Велика Угорщина”. Туристичні агенції Угорщини розробили спеціальні маршрути саме цими місцями, щоб показати терени колишньої імперії. Хоч країні, яка була складовою Австро-Угорської імперії, в упряжці з Німеччиною прогнала дві світові війни, не варто бікаться, що у неї відібрали загарбані чужі землі. А стосовно порпання в глибині століть чи й тисячоліть, то можна нагадати, що саме до Угорщини простягалася колись імперія Чингісхана.

Іван Габор повідомив, що угорська влада надає кошти угорцям Закарпаття, щоб вони активно скуповували тут землю. До нього самого як людини з угорським прізвищем уже зверталися з такою пропозицією. І наразі вже просто обурливий факт: над сільськими радами, тобто органами української влади, поряд з українськими прапорами піднімають угорські.

Цього не роблять ні в Криму, ні в Донбасі.

А що ж наша українська влада — місцева і центральна? А нічого. Закарпатська обласна рада майже відверто підіграє сепаратистам. Тому цілком резонно депутати Верховної Ради України з фракції НУ-НС, голова УНП Юрій Косенко та Ярослав Джоджик зареєстрували в парламенті проект постанови про розпуск обласної ради та її переобрання. Але навряд чи варто сподіватися на ухвалення такого рішення, адже ніточки сепаратизму тягнуться саме у столицю, на Печерські пагорби.

Іван Габор повідомив, що отримав відповідь на запит щодо сепаратизму в Закарпатті від Служби безпеки України. Відповідь ця бадьора: мовляв, ситуація під контролем. Аякже, СБУ порушила кримінальну справу щодо сепаратизму. А все інше нехай триває. І виступи отаманів сепаратистів у Росії, й заплановане там днями зібрання з приводу “геноциду проти русинів” (не посоромилися в роковини геноциду-Голодомору використати цей термін). Нехай продовжуються і туристичні вояжі “теренами Великої Угорщини”, учасники яких зневажливо вигукують на адресу представників українських патріотичних організацій: “А що тут роблять ці...” — далі не хочеться цитувати. А над нашими радами тріпотять іноземні прапори. Все під контролем. Руїнація держави також...

Матеріали підготував
Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ДОНЕЦЬКИХ — НЕ ЗАКОН

— Чому в просвітян Донецьки протистояння з місцевою владою?

— Керівники Донецької облради і облдержадміністрації вочевидь забули, що Донецщина — це козацька, українська територія, а не Росія; що тут мали б діяти українські закони і, зокрема, чинне мовне законодавство; що тут є український народ, є українські інтереси. Натомість у нас вся влада підпорядкована філософії та потребам правлячої на Донеччині Партії регіонів. На жаль, ця партія, яка має значну фракцію в парламенті, з оскаженінням бореться у нашій області з усім українським, захищаючи інтереси Росії.

Не виконує облادміністрація та Донецька облрада й Конституції України, зокрема ст. 10 про всебічний розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

Тому нині осередки “Просвіти” ведуть боротьбу з владними українофобами з Партії регіонів за права українців на Донеччині.

— **Отже, українська мова залишається чужою у власному домі?**

— Якщо проаналізувати період з 1991 року, то мовна ситуація на Донеччині катастрофічна. Освітні програми, які були, провалено. Дуже повільно відроджується українська мова.

Звичайно, маємо і здобутки: якщо 1989 року лише два відсотки школярів навчались українською мовою, то сьогодні — 40 відсотків. Та цього не досить! Адже в області 1163 школи, а українською викладають у 343-х. У міських школах навчають українською 36,6 відсотка школярів, у сільській місцевості — 71,4. Але фізкультуру, музику, як правило, викладають в усіх школах російською. Вечірні, спортивні, художні, музичні та інші школи навчають лише російською. В ліцях, гім-

Заступника голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, заступника голови Донецького обласного об’єднання Марію Олійник нагороджено орденом княгині Ольги III ступеня. Редакція “Слова Просвіти” щиро привітала пані Марію і запросила свою постійну авторку до розмови.

назіях, інших навчально-виховних закладах, створених за незалежності України, за дуже незначним винятком, викладають також російською.

— **Чому таке стало можливим?**

— Найзапеклішу боротьбу проти українськомовного навчання веде керівництво Донецької міськради, особливо її секретар Ніколай Левченко, якого підтримують депутати міськради, а це — регіонали, вітренківці та соціалісти. Абсурдність їхніх дій засвідчує рішення Донецької міськради від 20 травня 2008 року, яке забороняє збільшувати у місті кількість шкіл, класів і груп у дитячих садочках з навчанням і вихованням українською, хоч із 1989 року українську визначено як єдину державну мову на всій території України, а з 1996 року цей її статус закріплено в Конституції України.

Тільки за спробу 2008 року назвати школу № 5 іменем Алли Горської, відкрити тут меморіальну кімнату та встановити меморіальну дошку Аллі Горській знято з посади директора школи.

Ніколай Левченко, керівництво Ворошиловської райради та голова комісії Донецької міськради Ася Горшкова вважають за потрібне назвати цю школу іменем Героя Радянського Союзу Павла Бойка, який жодного стосунку до школи не має.

— **Як ведеться українськомовним школам за такої влади?**

— У школах не вистачає найпотрібнішого. Зокрема в шкільних

бібліотеках бракує творів українських письменників. Матеріально-технічне забезпечення не оновлюють, а якщо щось і роблять, то, на відміну від російських шкіл, лише за кошти батьків. Комп’ютери застарілі, обладнання кабінетів фізики, хімії чи майстерень не відповідає вимогам.

— **Уся освіта на Донеччині в такому занедбаному стані?**

— Навпаки, так звані “опорні російські школи” щедро фінансують з місцевих бюджетів, допомагають також народні депутати, олігархи-шовіністи.

У вересні цього року сесія Донецької облради ухвалила ще й “Регіональну програму розвитку русского языка и русской культуры в Донецкой области на 2008—2011 годы”, з фінансуванням 7 млн 343 тис. гривень з обласного бюджету, згідно з якою 1800 тисяч гривень піде для придбання російськомовної художньої літератури і періодичних видань для шкіл та бібліотек; 600 тисяч — на оновлення і модернізацію навчально-методичних кабінетів російської мови, забезпечення шкіл електронними дошками; 360 тисяч — на російськомовні факультативні курси у школах; 200 тисяч — на російськомовні олімпіади, конкурси, турніри; 580 тисяч — на підвищення кваліфікації та стажування учителів шкіл і викладачів ВНЗ у міс-

Фото Коєні Гладішевої

тах Російської Федерації — Санкт-Петербурзі, Москві, Воронежі.

Тобто кошти з обласного бюджету перераховують на подальшу русифікацію молоді на Донеччині, а українські школи цькують, саму ідею викладання українською мовою упосліджують.

Місцеві ВНЗ також успішно продовжують зросійшувати навіть ту невелику частину випускників, яка навчається державною мовою. Паралельні групи має тільки Донецький національний університет.

— **ЗМІ інколи повідомляють про різноманітні проросійські акції місцевої влади.**

— Особливо любов’ю до цих акцій вирізняється донецький депутатський корпус: лише за останні сім місяців наші народні боранці надали матеріальну допомогу Північній Осетії в її боротьбі про-

ти народу Грузії; 20 травня Донецьк оголошено “територією без НАТО” та “без української мови”; рішенням від 11 вересня № 23/50 не введено в дію два Накази Міністерства освіти і науки України: від 26.05.2008 № 461 “Про затвердження галузевої Програми поліпшення вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин” та від 03.06.2008 “Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5—11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів”. Рада звернулася в Генеральну прокуратуру України про вжиття заходів прокурорського реагування до міністра освіти і науки України, в Київський окружний суд для їхнього скасування та в МОН — привести ці накази до вимог чинного законодавства. 21 листопада депутати “удовлетворили информационные и культурные потребности большинства дончан” і скасували на території Донецька рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення щодо трансляції російських телеканалів та звернулися до Генеральної прокуратури з вимогою вжити заходів до керівництва Нацради; виступають і проти дублювання фільмів українською мовою; відмовляються виконувати Указ Президента “Про перейменування вулиць”...

Я веду кілька судових справ, щоб скасувати незаконні рішення влади. Але всім спробам перешкоджають місцеві “кишенькові” суди. Справи по кілька років не розглядають, “футболоать” від судді до судді або просто гублять.

Спілкувався
Святослав МІЗЕРНЮК

Закінчення. Поч. на с. 1

Без зміни нашого ставлення до “національного” Україні загрожує не лише втрата соборності, державності, а й зникнення українців як етносу, а відтак і руйнація благодатної української землі, яку може зберегти лише природовідповідний етнос. Прибульцям ця особливість не притаманна.

Сьогодні логічно покладатися на нове покоління, що виростає начебто в умовах пріоритетності захисту прав і свобод людини, інтелектуального прогресу. Проте, на жаль, реалії й тут не зовсім обнадійливі. Адже відповідні риси поведінки і діяльності людини, її любові до рідної землі, врешті-решт належної моралі й духовності слід виховувати. І не лише в системі національної освіти, а й через інші інституції з реалізації цілеспрямованої державної політики. А всього цього у державі поки що бракує.

Першочергової уваги тут потребує державницьке розуміння націєтворчої ролі освіти, виховання високоморальної, національно свідомої особистості. Безумовно, це завдання набагато складніше і відповідальніше, ніж надання знань, умінь, навичок.

На жаль, робота в цьому напрямі в навчальних закладах не досить цілеспрямована й послідовна, часто її зовсім нема. Фактично зруйновано інституції виховної системи у позанавчальний час, розпродано й знищено дитячі садочки, а на їхню місце доморощені нувориши будують хмарочоси. Тож молодь виховують вулиця, телевізійний екран, Інтернет, ігрові автомати. Все це спустошує і руйнує дитячі душі смертовбивчими та людиноненависницькими трилерами, комп’ютерними іграми, рекламою спиртних напоїв. Формується покоління фізично і психічно нездорових людей. Ганебно, що українську молодь спонукають до оманливих радощів і

ЦЕ ЗАЧАКЛОВАНЕ СЛОВО «ЄДНІСТЬ»...

насолод Герой України Андрій Шевченко, брати Клички, силач Вірастюк, зірки шоу-бізнесу. А де ви бачите чи чуєте про виховання у молоді любові до праці? Це спричиняє, за даними соціологічних опитувань, те, що понад 30 % нашої молоді зовсім не хочуть працювати.

Не національному єднанню, а розладу і протистоянню активно сприяють політичні шоу-програми

Як наслідок, в Україні множиться зденаціоналізоване плем’я. Маємо багато тисяч безпритульних, зростання дитячої злочинності, наркоманію, алкоголізм, раннє тютюопаління, безграмотність, жорстокість дітей і молоді, неприйняття українцями рідної мови, чинностей національної культури. У суспільстві інтенсивно збільшується соціальне дно. Сьогодні Україна за чисельністю самовбивць, наркоманів, ВІЛ-інфікованих, хворих на туберкульоз тощо — європейський лідер. За рівнем підліткового алкоголізму Україна посідає перше місце у світі. За даними ВООЗ, 29 % підлітків в Україні щоденно вживають алкоголь. Друге місце у світовому рейтингу займає Україна за дитячим курінням. Першість тут належить Росії.

Дедалі збільшується кількість дітей, які не навчаються. Нас уже не шокує повідомлення, що діти з благополучних сімей вбили людину заради втіхи. Влада, на жаль, тут займає індиферентну позицію, хоч це величезна біда, і треба бити на сполох.

Недогляд у справі виховання молоді (передусім віком до 7—10 років, коли на рівні підсвідомості формуються особливості поведінкових рис особистості) завдає величезної шкоди творенню здорової української нації як єдиної національно свідомої спільноти, що

покликана досягти шляхетної мети свого життя й діяльності.

Але, якщо бути об’єктивним, то сьогодні непросту виховувати у молоді національну гідність, коли в державі панують злидні, а корупція разом з непатріотизмом і неморальністю влади дедалі більше деморалізує суспільство, небезпечно поглиблює прірву недовіри і відчуження між народом і владою. Безумовно, існуючий стан з вихованням молоді насамперед пов’язаний із загальнодержавним безладом, результати якого бачимо щодня.

Величезної шкоди молодому поколінню завдає сповідування сучасним суспільством збагачення та насолоди як мети життя. А це не що інше, як ідеологія лібералізму. Сьогодні лібералізм розуміють як систему поглядів, згідно з якими соціальна гармонія і прогрес людства можливі лише на базі приватної власності та свободи індивіда в економіці, в усіх інших сферах діяльності. Егоїзм і еретизм лібералізму, ігнорування морально-етичних норм і духовних цінностей у боротьбі за блага й насолоди визначає цю ідеологію як вкрай небезпечну й руйнівну. Це наближає ліберальну ідеологію до сатанізму, який об’єднує індивідів, що втратили будь-яку духовність у гонитві за матеріальними благами. Недаремно Ватикан заради спасіння людства оголосив матеріальну ненаситність людини, до чого спонукає ідеологія лібералізму, **гріхом**.

На жаль, людський розум щодо моральності й духовності в еволюційному розвитку істотно відстає від розвитку матеріального забезпечення споживацьких інстинктів людини.

Щодо України, то особливе занепокоєння викликає тут відсутність принципової й послідовної політики держави щодо національ-

ного виховання, яке має формувати не лише національну гідність і патріотизм, а й високі моральні й духовні якості. Сьогодні у владі немає жодної політичної сили, яка послідовно і системно опиралася б на національну ідеологію. Проте антинаціональних і антидержавницьких сил тут не бракує.

Неприпустимо, щоб в Україні було так багато манкуртів, у яких слово “національний” викликає істерію. На жаль, це не лише п’ята колона із “Руського блоку” чи “Кримських козаків”, а й доморощені малороси “колесніченки”, “ковтуненки”, “грачі”, “симоненки”, “вітренки” тощо, які проводять фактично антиукраїнську, антидержавну розкольницьку політику, що підпадає під відповідні статті Кримінального кодексу України.

Величезної шкоди національному вихованню та державотворенню завдає нахабна антиукраїнська інформаційна (і не тільки) політика Росії з її претензіями на державність російської мови в Україні, провокаціями, спрямованими на порушення територіальної цілісності держави, постійними образами й приниженнями українського народу. І це йде не лише від політичного клоуна В. Жириновського чи заклятих українофобів К. Затуліна, Ю. Лужкова та О. Дугіна, а й від представників найвищих ешелонів російської влади. Саме з їхніх вуст набули оприлюднення заяви про те, що Україна — це не держава, що Росія зробить все аж до військового втручання, аби Україна не стала членом НАТО.

А чи може бути ефективним національне виховання в державі України, де панує добре захищений російськомовний інформаційний простір?

І коли на все це відповідні дер-

жавні служби, передусім СБУ та Генеральна прокуратура належним чином не реагують, у суспільному і, що найважливіше, молодіжному середовищі формується розбрат, а не почуття національного єднання та національної гідності.

Однаке система освіти в Україні разом з іншими державними і громадськими інституціями має стати відповідальною за формування дітей і молоді високої духовності, моралі, національної гідності, без чого майбутнє держави безперспективне, а освіта — низькоякісна.

Що гріха таїти: сварки, чвари, недовіра, взаємна ненависть, неприхований егоїзм, зрадництво, гіперболізовано хворобливе “гетьманське” мислення і, як наслідок, міжусобиці завжди руйнували (згадаймо Київську Русь, Козацьку державу, УНР) і, на жаль, зараз руйнують Україну. Сьогодні серед “бійців” за вищість в українській владі не спостерігаємо навіть натяку на поступливість, відмову від взаємопожирання та нищення заради високої мети, якої вони не мають.

На щастя, “руїників” (за висловом О. Ольжича у праці “Дух руїни”) українців набагато менше, ніж “конструктивних” (за Ольжичем). Це відкриває перспективу для реального єднання української нації, чого наш народ сам по собі бажає і до чого готовий.

У належному розв’язанні проблеми надійного захисту і побудови соборної незалежної держави українська національна демократія виявляється безпомічною, а то й просто зрадливою. Образно кажучи, наша демократія — це лише засіб забезпечення прав і свобод багатих за рахунок безправ’я і несвободи всіх інших.

Однаке ми всі, хто себе ідентифікує з конструктивною частиною українства, маємо не лише сподіватися, а й твердо вірити і діяти, щоб подолати існуючий хаос і безлад у нашому національному державотворенні.

Надія КИР'ЯН

Сорок років тому, навчаючись у Київському університеті ім. Тараса Шевченка, у передмові до своєї добірки віршів, надрукованої в альманасі “Вітрила”, я написала: “Життєва філософія Григорія Сковороди зробила мене щасливою”. Відтоді багато сталося в житті. Але ці слова можу повторити й сьогодні. Тому з великою цікавістю відвідала мистецький захід у Національному музеї літератури України “Артем Ведель — Григорій Сковорода: культурологічні паралелі життя і творчості”.

Здавалося б, що спільного між цими постатями? Виявляється, дуже багато. Це переконливо довели науковці.

Старший викладач кафедри мистецтвознавства Національного університету культури і мистецтв Ігор Тимик у доповіді “Світоглядні аспекти творчості Артема Веделя в проєкції на творчість Григорія Сковороди” зазначив, що серед видатних особистостей, творчість яких стала набутокм світової культури, Артем Ведель і Григорій Сковорода займають особливе місце. Хоч їх розділяють два покоління, однак обоє отримали високоякісну освіту в Києво-Могилянській академії, знали по кілька мов, були ерудитами. У них були схожі погляди, зокрема центральне місце у їхньому світосприйнятті займає людина, її щастя. Проблема щастя поширюється й на ідеї: добра, зла тощо. Щастя, на думку Григорія Сковороди, — це гармонійне злиття людини з природою в процесі пізнання, усвідомлення “сродного” шляху.

Людина — (мікрокосмос) існує у Всесвіті (макрокосмі), і ключ до щасливого “плавання” в ньому — Біблія (світ символів), у якій є містичні підказки. Лише життя у гармонії з Божим помислом може

АРТЕМ ВЕДЕЛЬ — ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПАРАЛЕЛІ

Артем Ведель

зробити людину щасливою, допоможе реалізуватися. “Істинна релігія перетворює нас із рабів Божих на його синів. Раб виконує волю Бога зі страху, син — із любові до Отця” (Григорій Сковорода). Співзвучний цим думкам 42-й псалом Веделя “Научи мя творити волю Твою”. Отже, композитор постає не лише як митець, а як філософ, світоглядно близький до Сковороди. Ведель прагнув розбудити людиність, милосердя.

Сковорода вважав, що позитивне й негативне створює систему координат у світі кожної особистості. Людина приречена на двобій високого помислу й людських вад.

Артем Ведель також схилився до думки, що зло — інструмент виявлення добра. З проблемами

добра і зла пов'язана моральна стійкість людини.

Ведель, як і Сковорода, виховувався на неоднозначності світосприйняття. Як і в Сковороди, у композитора за очевидним приховано потаємне, яке сприймали слухачі, налаштовані на однакову з автором хвилю. Веделя непокоїли ті самі події, що й прогресивне українське суспільство: скасування гетьманства, зруйнування Запорозької Січі, запровадження кріпацтва. Усе це він передавав музикою.

Доцент кафедри історії української музики Національної музичної академії ім. П. Чайковського Тетяна Гусарчук розповіла про типологічні паралелі особистостей Григорія Сковороди та Артема Веделя. За її словами, у творчості будь-якого митця є три стилі: стиль епохи, національний та індивідуальний. В індивідуальному стилі Веделя генетично закладено інтровертність, Сковорода — також почуттєвий інтроверт. У них обох надзвичайно розвинена інтуїція.

На розвиток особистості накладає відбиток походження, освіта, середовище тощо. Сковорода і Ведель — вихідці з третього стану: Сковорода — син козака, Ведель — іконописця. Обидва викладали в Харківському колеґіумі, вели аскетичний спосіб життя, вважали внутрішній, духовний світ важливішим за зовнішній, матеріальний, не прагнули кар'єри, багатства, слави (хоч слава не обминула їх), обидва не одружувалися, не пов'язали життя з церквою (Ведель був півроку послушником Ки-

єво-Печерської лаври, але постригу не прийняв).

У них було різна тривалість життя. Сковорода прожив 72 роки, сам обирав роль у театрі буття. Ведель — ледве не вдвічі менше, його заарештували, достеменно не відомо, з яких причин останні дев'ять років провів у божевільнях.

Обох світ “ловив, але не впіймав”. Хоч Веделя знищили фізично, морально — ні. Про це свідчить його духовний заповіт — не лише в нотах, а й у словах.

Вважають, що Сковорода у творах і в житті завжди витриманий, спокійний. Але професор Мирослав Попович дійшов висновку, що таким розважливим філософом був не завжди, що йому, як і Веделю, властиві емоції. Адже він був не лише філософом, а й музикантом. Починав кар'єру в петербурзькій капелі, Ведель — у московській. З Росії вони обоє за власним бажанням повернулися на батьківщину, і напевно, з українців таких було лише двоє.

Викладач Національної музичної академії ім. П. Чайковського Андрій Кутасевич зазначив, що порівнювати творчість митців не просто, адже для Сковороди музика — допоміжне заняття, для Веделя — основне. Внутрішній світ Сковороди — гармонійний, Веделя — конфліктний.

Філософ Сковорода акцентує на свободі внутрішнього вибору, Ведель, що був свідком, як у суспільному житті відбирали в народу цю свободу, зосереджується на співчутті знедоленим.

Григорій Сковорода

Корінна розбіжність між митцями полягає в тому, що твори Григорія Сковороди дидактичні, моралізаторські. Їх можна охарактеризувати як проповідь. В Артема Веделя моралізаторства нема — це швидше сповідь, яка, як і твори Сковороди, дає наснагу, приклад служіння ідеалам.

Доповіди науковців проілюстрували пісні Григорія Сковороди, які виконала солістка хору Національного радіо Наталія Кухаренко. Твори Артема Веделя прозвучали у виконанні хорового ансамблю “Сяйво”.

Свято думки, поезії й пісні приурочене річниці з дня народження Григорія Сковороди і 200-м роковинам з дня смерті Артема Веделя (2008-й оголошено Роком композитора). Але ці постаті заслуговують на те, щоб неодноразово звертатися до них по моральну підтримку.

Віра СЕРЕДА,

член Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Голова Запорізької організації НСХУ, заслужений художник України Ірина Гресик, донька Станіслава Шинкаренка, яка вела свято, зазначила, що виставка завершує низку заходів, приурочених 75-й річниці вшанування пам'яті жертв Голодомору. На полотнах обох художників — багато сюжетів на цю трагічну тему. Секретар Запорізької міської ради Юрій Каптюх сказав, що Станіслав Шинкаренко й Іван Василенко залишили в житті нашого міста немеркнучий слід.

До організації виставки долучилися не лише члени Спілки художників, але й члени правління Запорізького об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, просвітняні запорізького краю. Слід відзначити Валерія Передерія, який зробив макет книжок про Івана Василенка та Станіслава Шинкаренка, що їх презентували на цьому святі.

На жаль, не зміг прийти Іван Василенко — завдала хвороба. Прийшли його діти Віталій і Наталка, онук Богдан. Син сказав, що батько був свідком Голодомору. Деякі його картини відтворюють ці події.

Спогадами про зустрічі з двома художниками-подвижниками поділилися доктор історичних наук, професор, директор обласного краєзнавчого музею Георгій Шаповалов.

Голова Запорізької обласної організації СПУ, заслужений діяч мистецтв України Григорій Лютий упевнений, що картина — це своєрідний свідок часу. Виступ ансамблю “Запорозькі” обласної філармонії надав святковості події. Апофеозом свята стали пісні “Моя Україна” на вірш Миколи Луківа та “Козаченькі-соколи” на слова Володимира Чубенка.

Станіслав Шинкаренко (1922—1991) — член Спілки художників України з 1961 року. Закінчив Дніпропетровське художнє училище (1955).

ДВОЄ ЗАПОРІЗЬКИХ ВЕЛЕТІВ

У виставковій залі Запорізької обласної організації Національної спілки художників України урочисто відкрито виставку робіт художників Станіслава Шинкаренка й Івана Василенка.

Ідея організації виставки належить голові Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, кандидату філологічних наук, доценту Запорізького національного університету Тарасу Шевченку.

Ліворуч — Станіслав Шинкаренко

Багато людей запам'ятали його завдяки колоритній зовнішності, козацьким вусам, високому зросту. Громадська робота органічно входила в життя художника. Він був серед ініціаторів створення Запорізької обласної організації Спілки художників України 1961 року. Був членом її правління, очолював секцію живопису. Працював членом правління Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Заслужений діяч науки й техніки України, письменник, академік АН ВШ України Віктор Чабаненко, на той час голова Запорізького обл-

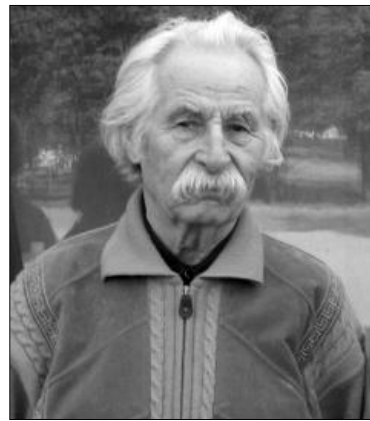
об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, познайомився й заприятелював зі Станіславом Гавриловичем у кінці 80-х. Якось після одного із засідань правління художник запросив його в майстерню. Шкодував, що довго на тему козацтва було накладено табу.

— У майстерні я побачив багато етюдів на козацьку тематику, — розповів Віктор Антонович. — Нам пощастило брати участь у підготовці відзначення 500-річчя запорозького козацтва.

5 серпня 1990 року ми побували в Капулівці на могилі Івана Сірка, де зібралося понад чверть мільйона осіб — майже з усієї України.

У Віктора Антоновича збереглося історичне фото, яке зафіксувало цю подію — першим іде Станіслав Шинкаренко, поруч Віктор Чабаненко, далі — Михайло Горинь, Дмитро Павличко, Лесь Танюк, Андрій Бурячок. У колоні були Микола Поровський, Олексій Гудима. Народна артистка України Тетяна Мірошниченко згадує Станіслава Шинкаренка як активного просвітянина. Часто зустрічала його в “Клубі творчої інтелігенції”, яким керувала Зіта Дніпрова.

Митець Шинкаренко почувався художником-громадянином, нащадком запорозьців, сином своєї землі, намагався осмислити її історію від скіфських і давньоруських глибин у картинах 60—80-х років: “Навала” (1960), “Київська Русь” (1970—71); через козацькі образи — “Іван Сірко” (1976); через трагіч-

Іван Василенко

ні сторінки в історії ХХ століття — “30—40-ві” (1989), “Затемнення” (1989), “Тумани 33-го”.

Із теплотою згадує співпрацю з художником провідний науковий працівник Запорізького художнього музею Ірина Ласка:

— Коли було створено Запорізький художній музей, Станіслав Шинкаренко один із перших подарував картину “Медсестра”. Усього в музеї зберігається вісім робіт художника.

Станіслав Шинкаренко був майстром портрета — йому позували лікарі, сталевари, художники. Улюбленим жанром митця був натюрморт. “Червона калина” (1984), “Діна з яблуками” (1985), “Квіти” (1986), “Гриби” (1987), “Бузок” (1990). Ставши досвідченим майстром, він створює натюрморти, які через предмети, образи передають історичну епоху, відображають український національний колорит: “Вересень” (1985).

Суспільного звучання набув натюрморт “Чорні яблука” — одна з останніх робіт, що виникла із чорнобильського болю. Цю роботу Запорізькому художньому музею по-

дарувала дочка художника.

Іван Василенко (1922) — член Спілки художників України з 1971 року. Закінчив Казанське державне художнє училище (1948—1954). Працював у Казанському художньому фонді. У Запоріжжі викладав у художній школі (1960—1965).

— Коли насувався голод 1932-го, — розповідає Іван Васильович, — батьки працювали в колгоспі. Першими розкуркулили найбагатших і відправили на Соловки. Тоді вже односельці почали збирати групу, щоб утекти на Дніпробуд. Пливемо до Кременчука — із гучномовця ліне: “П'ятирічку — за чотири роки!” А люди на пароплаві помирають. Навіть на пристані у Градиську кілька чоловік померло. А в Кременчуці наша сусідка Оксана Святелик — красуня, і дитинка коло неї — померла.

Побачене в дорозі запало в душу майбутнього художника. Багато років потому він усе це відобразив на полотні.

Із 1965 року Іван Василенко працює в Запорізьких майстернях художнього фонду України. Створив монументальні образи: мозаїку “Дума про трьох братів Азовських” (с. Азовське); рельєфи “Запорозька Січ” (у співавторстві з Леонідом Орленком, готель “Інтурист”) та “Декоративні рельєфи” за народними мотивами (ПК “Орбіта”); барельєф “Славутич” (у співавторстві з Григорієм Марченком, готель “Дніпро”); декоративний фриз “Легенди про Хортицю” (республіканський центр реабілітації хворих); декоративний рельєф з алюмінію “Тарас Бульба” (профілакторій на о. Хортиця).

— Іван Василенко цікавий своєю багатогранністю, — стверджує голова Запорізької обласної організації Національної спілки художників України Ірина Гресик. — Дуже багато митців, які стали членами нашої організації, наприклад Галина Сапегіна, Анатолій Заярченко, Микола Юлоп згадують його як першого вчителя художньої школи.

Віктор БАРАНОВ

Наша літературна критика дивовижним чином послідовно обминає це ім'я — і вкотре вже розписується у власному безсиллі чи нарочитій тенденційності щодо авторів, чи зарозумілому небажанні бодай більш-менш об'єктивно й повно осмислити події та явища сучасного літпроцесу. Чомусь не стали предметом уваги рушіїв “рухомої естетики” ані романи “Каміння, що росте крізь нас”, “Солом'яний вирій”, “Полювання на птахів небесних”, ані повісті “Дівчина з черешні” та “Озеро Лейк”, ані поетичні збірки Зарівної. Тим часом кожне з перелічених видань являє читачам письменницю сильну й самотутню, з несподіваним художницьким поглядом і неповторними інтонаціями, з голосом, що не претендує на лаври гучного соло, проте має здатність привертати й заворожувати тембром довіри, невдаваної щирості, рідкісно-високою культурою письма, а в підсумку — мистецькою справжністю. Ця письменниця стоїть поза школами, течіями, угрупованнями — вона самодостатня у своєму слові й має право тим якщо не пишатися, то принаймні відчувати власну, гарантовану талантом, обраність, належність до тих, кому дано розмовляти з часом і людьми від першої особи. А це, згодомся, — рідкісний Господній дар.

Богдан ОЛЕКСЮК

У Бердичеві відбулося урочисте відкриття музею Юзефа Конрада Коженівського — польського письменника, якого весь світ знає під іменем Джозефа Конрада. 151 рік тому він народився тут, у Бердичеві, в родині польського патріота, літератора Аполона Коженівського й Еви Боровської, які походили зі шляхетських родів, що на той час вже близько 400 років мешкали в Україні.

Дитинство Джозефа Конрада пройшло в Україні, за винятком неповного року у Варшаві та кількох місяців у Вологді, куди його батька з сім'єю було заслано царатом за діяльність, спрямовану на відновлення незалежності Польщі. За кілька років похорон батька у Кракові перетворився на патріотичну маніфестацію.

Життя Джозефа Конрада було сповнене пригод. Контрабанда зброєю та політичні змови, що пізніше він змалював у романі “The Arrow of Gold”. Подорож до берегів Венесуели стала основою для роману “Nostromo”. Люди, які знали його близько,

ПРАВДА ПРИКРАС НЕ ПОТРЕБУЄ

Добру нагоду для розмислів над творчістю Теодозії Зарівної дає її новий роман “Вербова-ва дощечка”. Твір багатоплановий, поліфонічний, часом контроверсійний в аспекті авторського переакцентування сталих стереотипів масової свідомості, він є продуктом теперішнього часу — часу ствердження нових алгоритмів суспільного самопочуття на руїнах імперії — і водночас часів, через які та свідомість перейшла, немов пережила кілька надважких хвороб, від середини минулого століття й до сьогодні. Авторці вдалося дивовижним чином зорганізувати тему української долі (в найширшому її контексті) й подати з такого багатопризмового, багатовимірного погляду, в якому не знаходиться місця для холодної, відстороненої читацької споглядальності — натомість кожного, хто увійде в романне слово письменниці, пройме ефект особистої присутності поряд із героями твору.

Зарівна торкнулася об'єкта, що й досі, через майже два десятиліття існування нашої державної незалежності, одній частині українського соціуму нагадує криваву рану й викликає різке подразнення “національної гідності” в другій. Це — збройна боротьба повстанців на теренах Західної України в роки Другої світової війни. І те, на що зважилась авторка “Вербової дощечки”, напевно ж, могла дозволити собі тільки жінка, котра поспіла глянути на ті моторошні події не з позицій їхньої героїзації (а такий стереотип сьогодні відчутно “має місце бути присутнім”), а через призму скалічених жорстоким часом і нездоланими обставинами жіночих доль.

Мушу одразу уточнити, наголосити: в романі зовсім не протиставляється перше другому й навпаки. Іншими словами, письменниця не наполягає на тому, що причиною особистої трагедії її героїнь стала їхня безпосередня участь у військовій та політичній діяльності УПА, — і все ж логіка внут-

рішніх поведінкових чинників і спонук персонажів допускає наявність такого причинно-наслідкового імперативу. І попри все, навіть у такому несподіваному висвітленні складної проблематики життєвого матеріалу ні в тексті, ні в підтексті твору не знайдемо й натяку на мотив звинувачення когось чи чогось у чомусь. Письменниця далека від проголошення вироків, як і від роздавання нагород. Вона лише якимось додатковим чуттям віднайшла ще один, до неї ніким не виявлений “спостережний пункт”, звідки події та наслідки справді героїчної боротьби повстанців “за

живала мамою. А тим часом жива мати під чужим прізвищем та з бездоганно вигаданою біографією мусила переховуватися від недремного ока влади в одному з глухих сіл недалекої області, а за неухильним законом конспірації — і від рідної дитини. Свого часу згідно з тим самим законом бабця вміло зімітувала власну вагітність і пологи саме тоді, коли справжня мати народила донечку Настю. Немовля котроїсь ночі надійні люди привезли бабці; вона й виховала, виростила Настю. Таємниця роду стала своєрідним оберегом — і вона ж позначила три (а хіба тільки

доживає віку за океаном, облаштував там родину й зовсім не переймається тими, з ким кровно породився в буремні повстанські роки. Розшуканий дочкою, Мирон пише їй у відповідь про старечі хворощі й великі витрати на ліки. І жодного слова каяття, жодного натяку на те, що й він мав би відчувати якусь відповідальність за долі зовсім не чужих йому людей. То як же бути з “героям слава!”?

Кілька наведених, без перебільшення, карколомних сюжетних штрихів разуюче свідчать, у силовому полі яких надзвичайно трудних морально-етичних проблем доводиться діяти героям роману Теодозії Зарівної, і водночас — якими приголомшливими відкриттями озивається до нас теперішніх минулий час, навіть якщо в ньому якісь певні періоди вважаються одностанно канонізованими й “забороненими” для будь-якої ревізії. Очевидно, всієї правди про все ніхто не годе знати, та її просто не буває. А та, що стає надбанням людської свідомості й пам'яті, все-таки не мусить мати на собі прикра, ознак ретушування в стилі почилого в Бозі соцреалізму. “Вербова дощечка” — твір також і про це.

Думаю, неодмінно варто відзначити роман Зарівної і з погляду наратології (теорії художньої оповіді). Проте в даному разі нас цікавить не суто науковий аспект, а та обставина, що завдяки майстерно дотриманій лінії розгортання художньої “інформації”, добре закресленої композиції та ненав'язливій сюжетній інтризі автор досягає, образно мовлячи, майстерності вищого літературного пілотажу. Текст набуває притягальності, він тримає читача в полоні подій і героїв, його аура сильна й приваблива.

І насамкінець. Існує позалітературознавчий постулат, що доброю є та поезія, яку неможливо переказати своїми словами. Насмілюся запевнити, що те саме стосується й доброї прози. Безперечно, до неї належить і “Вербова дощечка” Теодозії Зарівної. Книжку просто треба читати. Жодні рецензії не замінять читання твору й не розкажуть про нього. А отже, сказане вище було тільки спробою привернути увагу до виходу роману, якої він, поза всякими сумнівами, заслуговує.

Україну, за її волю, за честь і славу, за народ” видніють по-новому, набувають додаткових і несподіваних смислових та психологічних нюансів.

Той “спостережний пункт” гніздиться на життєвих історіях представниць трьох поколінь одного роду (онукі, матері, баби), які в часи не так уже й віддалені змушені більшою чи меншою мірою спокутувати “гріхи” однієї з них (матері), пов'язаної з командиром УПА повстанською клятвою та глибоким і сильним особистим почуттям. Тінь минулого, становлячи смертельну загрозу з боку тоталітарної системи для однієї, на довгі десятиліття нависає над усіма трьома.

Наймолодша з них, музейна збирачка старожитностей Настя Братковська, від чийого імені ведеться в романі оповідь, виростала без матері: її замінила бабця, яку Настя, відколи себе пам'ятає, на-

три?!), жіночі долі печаттю гіркоти і трагізму.

Чи виправдана міра того трагізму, спізнаного й пережитого кількома людьми, нехай навіть найсвітлішими ідеалами, з якими повставали мільйони на борню проти ненависного радянського режиму? Неписана патріотична традиція велить давати однозначну (звісно ж, позитивну) відповідь. Слава Україні — героям слава! Проте це у площині суто теоретичній. Бо ось, скажімо, романна Настя, поступово й наполегливо розплутуючи тугий клубок минувшини і добуваючись до першоджерел родинної таємниці, дізнається про свого батька — колишнього полковника УПА Мирона, чий слід на рідній землі обірвався нібито самоліквідацією (іншої версії просто не могло існувати!) з метою забезпечення від катівень НКВС. Та ба! — легендарний незламний полковник преспокійно

ПОЛЬСЬКИЙ ГЕНІЙ РОДОМ З УКРАЇНИ

свідчили: думав він французькою мовою, писав англійською, а коли хворів, мавив польською. Численні екранізації (понад 50 фільмів з 1919 до 2006 року) свідчать про актуальність і привабливість сюжетів романів і повістей Джозефа Конрада.

Українські письменники Дмитро Павличко і Юрій Щербак так визначили провідні джерела творчості Джозефа Конрада: українська земля, велич англійської мови, сила польського духу.

Сповнене подій життя письменника зумовлене історичними обставинами. Щоб уникнути служби в царському війську, він, як і багато інших польських патріотів, емігрував і став мореплавцем. Вже здобувши популярність як англійський прозаїк, Джозеф Конрад в одному з листів так відповідає на закид, ніби він зрікся батьківщини: “...здається, я належним чином вшанував вітчизну, здобувши визнання і довівши англійцям, що шляхетич з України може бути таким доб-

рим моряком, як і вони, і знайде, що сказати їхньою ж мовою”.

Музей Джозефа Конрада відкрито у тимчасовому приміщенні нижнього храму костелу Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії на території монастиря Босих Кармелітів у Бердичеві, однієї з найкрасивіших пам'яток архітектури XVII століття в Україні. В експозиції музею — виставка “Між суходолом і морем”, що складається з 26 стендів і розповідає про дитинство та молодість, родину і традиції, в яких зростав письменник. Вона також розкаже про друзів і прихильників Конрада, які походили з літературних і видавничих кіл, — Бертрана Расела, Андре Жіда, Едварда Гарнета, Стівена Крейна, Джона Голсуорсі, Нормана Дугласа, Жана Обрі, Генрі Джеймса, Герберта Д. Велса. Представлено і літературний доробок письменника.

Відразу після відкриття виставки відбувся науковий семінар, участь у якому взяли конрадисти з

Великобританії, України та Польщі. Як зазначив голова Польського Конрадівського Товариства професор Здіслав Найдер, “Музей, перша експозиція якого відкривається сьогодні, постає на стикові трьох різних культур. Найстаріша з них — руська, корені якої сягають IX століття. Це культура України, на землі якої постає цей музей. Польська культура понад півтисяч років співіснувала з нею на цих землях. У цій культурі й виріс Конрад Коженівський. Третя культура — англійська, бо Джозеф Конрад став великим англійським письменником. Двадцять років він служив моряком у торговельному флоті найбільшої й наймогутнішої на той час держави. Він увійшов у літературне життя Великобританії, що була тоді центром імперії, в якій не заходило сонце”.

Прорідний край Конрад не забував. Герой одного з його романів

“Сестри” — молодий художник-русин, який виріс серед краєвидів, що їх письменник знав із дитинства. “Сьогодні незалежна Польська держава відкриває цей музей як дар для українських сусідів, як символічний осередок, що свідчить про спільність європейської культури, яка єднає наші народи”, — зазначив у виступі Здіслав Найдер.

Богдан Бенюк — це акумулятор, генератор, калейдоскоп і магніт водночас. Він навантажив на себе стільки обов’язків, що їх можна розподілити на десяток людей. Провідний актор театру імені І. Франка, президент театральної компанії “Бенюк і Хостікоєв”, актор у виставах інших театрів, кіноартист, який зіграв більш як у півсотні фільмів, телеведучий, шоумен, голова Української діабетичної федерації, одна з ключових фігур Всеукраїнського об’єднання “Свобода”...

Талановитий актор здатен зіграти і бравого солдата Швейка, і kota Бегемота, і Москаля-чарівника, й Отелло, і Яго, Крихітку Цахес, Карася...

Богдан Бенюк має стільки звань, нагород і відзнак, що їх вистачило б на десятих.

У спілкуванні це скромний, товариський чоловік, принциповий і порядний, з чудовим почуттям гумору, який може миттєво відреагувати на мовні огріхи або фальш.

Можливо, саме Богдан Бенюк спонукав колеґ посміятися над штампами глядацько-акторського сприйняття заялжених сюжетів, наприклад, в недавній роботі театральної компанії “Бенюк і Хостікоєв” — у виставі “Задубаєць за порогом” (за мотивами опери Семена Гулака-Артемівського “Запорожець за Дунаєм”). Втім, головне завдання було вельми серйозне: показати справжнє обличчя українця — героя-патріота. Назва постановки — не лише лінгвістична гра. Задубаєць — козак, який перебуває за порогом батьківщини й намагається повернутися додому. Отже, запорожці у виставі — не смішні чубаті-вусаті хлопці-співуни в шароварах, а люди, що опинилися між двох вогнів: позаду імперська Малоросія, навколо Османська імперія, де ілюзорні громадянські “права і свободи” подарував турецький султан. “Чому віддати перевагу — ситій невизначеності на чужині чи сумнівним перспективам на батьківщині, любий і жорстокій?” — такий вибір перед героями. Ця дилема в нинішній Україні злободенна, тому складно не скотитися до спекулятивної агітки та профанації важливої теми.

Коли досягають рівня справжнього переконливого мистецтва? Коли зі сцени не брешуть, а говорять те, що думають. З іншого боку, машина не іржавіє тоді, коли їздить, саме так її можна відрегулювати. А в театральної компанії “Бенюк і Хостікоєв” такої повноцінної можливості нема, оскільки бракує власного творчого дому, де вистави можна показувати-шліфувати регулярно, а не тоді, коли пощастить орендувати зал.

— **Пане Богдане, чи є якісь зрушення стосовно придбання стаціонарного театрального приміщення?**

— Жодних зрушень-новин немає. 2008 року артисти в Україні мають ті самі проблеми, що й сто років тому. Ставлення до акторів майже не змінилося. Ми б’ємося, як риба об лід. Таке наше життя. У столиці є багато проблем, які треба розв’язувати. Люди хочуть їсти, потребують житла, а в нас — видовища, духовна пожива, що для деякого на другому-третьому плані.

Та вода не тече під лежачий камінь, наше завдання — стукати у двері кабінетів, тим більш, що хочемо новий театр побудувати не для себе і не задля назви “Бенюк і Хостікоєв”, як театр Станіславського і Немировича-Данченка чи Вахтангова... Суттєво, що наші вистави не залишають глядачів байдужими, вони повинні стати репертуарними, йти регулярно, а не тоді, коли ми вряди-годи виступаємо на умовах оренди, їздимо містами України. І добре, що ми це робимо, пропагуємо мистецтво, бо ці вистави — не халтура, вони поставлені настільки якісно, що глядач хоче побачити їх знову.

На щастя, є люди, які дають кошти на постановки, бо мають чуйне серце. Проте бізнес в Україні поки що не український за духом, бо люди, у яких “крутяться” чималі гроші, дуже далекі від українського патріотизму, в них цінності зовсім інші. Та пробивається нове покоління українських меценатів, які підтримують мистецтво. Серед них — генеральний директор фармацевтичної фірми “Дарниця” Володимир Загорій, в якого глибина любові до України вимірюється глибиною власної кишені.

Здійснити постановку “Задубаєць за порогом” допоміг Володимир Лавренчук, голова правління “Райффайзен Банк “Аваль”. Він підтримує пов’язані з україн-

БОГДАН БЕНЮК: «ДОСИТЬ НАМ БУТИ НАРОДОМ, ЯКИЙ ПРОГРАЄ І ПЛАЧЕ»

ською народною творчістю колективи, щиро любити українське мистецтво.

Ми розуміємо, що столиця на нас як на театральну силу не звертає уваги ще й тому, що ми нібито артисти не Києва, хоч як це парадоксально, бо працюємо в національних театрах (а не в муніципальних), які підпорядковані Кабінету Міністрів, тому міська влада не має впливу на ці колективи і до нас ставиться відповідно.

— **Невже ім’я не відіграє ролі?**

— Звісно, імена — не порожній звук. Нас, бува, обзивають “зірками”. Не люблю цього слова, бо розумію, що зірки на небі; астрономи, фізики і хіміки кажуть, що зірка — це сукупність плазми й газів. Гази згорають, і зірки вже нема. Ось і міркую: не треба розкидатися такими словами, краще казати, що ми сьогодні відомі люди, або популярні; ще краще ставитися до нас як до здібних людей.

Думки і слова можуть матеріалізуватися, треба добиватися — ми своє доведемо. Театр побудуємо, це точно, аби Бог нам дав довше життя.

— **Чому саме лібрето опери Гулака-Артемівського “Запорожець за Дунаєм” взяли за основу?**

— Не можемо дозволити собі зробити виставу, яка не була б успішною, адже навряд чи згодом знайдуться меценати. Ми не державний театр, де можливий провал, коли вистава відбувається двічі-тричі, а потім її закривають. Ми випустили п’ять успішних спектаклів — різнопланових, різножанрових: яскраву італійську комедію “Моя професія — сеньйор з вищого світу” Скарначчі й Тарабузі, драму Джона Стейнбека “Про людей і мишей”, “Пригоди Швейка” за Га-шеком, рок-оперу “Біла ворона” Татарченка і Рибчинського, а тепер граємо “Задубаєць за порогом”. Назву ми переінакшили свідомо, бо поставили завдання втілити в першу українську оперу “Запорожець за Дунаєм” нову ідею, свіжу кров, аби оживити її. Лібрето було написано ще на початку XIX століття, що відповідало політичним реаліям тодішньої Російській імперії, яка воювала з Туреччиною. Гулак-Артемівський, який мешкав у Петербурзі, за основу взяв анекдотичну ситуацію: українець Карась напідпитку, дружина його лупцює, турки не зовсім розумні, всі якісь сміховинно-пришелепкуваті. Це подобалося публіці, до того ж, музика чудова. Саме в кумедній одежі дійство тоді й могло відбуватися. Але ми живемо в XXI столітті, розуміємо, що тоді історична ситуація була інша і події мали розвиватися по-іншому.

Коли я пішов із сином в оперний театр на “Запорожця за Дунаєм”, Богдан запитав: “Татку, а коли козаки битимуться з турками?” Я відповів: “Почекаємо”. Вистава відбувалася без помітних подій, і мій малий раптом каже: “Татку, а немає пульта, щоб перемотати це все швидше?” Тоді я зрозу-

мів, що динаміка життя сучасних українських людей кардинально відрізняється від тодішньої. І щоб вдихнути нове життя в цікаву музику Семена Гулака-Артемівського, треба позбавити дійство історичних прорахунків. Та й наші сучасники недостатньо знають історію України, приміром те, що Задубайська Січ — остання, що цариця Катерина потім розігнала козаків по всьому світу, після чого в Україні почали запроваджувати кріпацтво. Отже, Задубайська Січ, яка облаштувалась на території Туреччини, була останнім форпостом вільного духу козаччини. З одного боку, це військове форму-

вання заробляло собі на життя, воюючи на боці Османської імперії, а з іншого — українці так ще зберігали певну козацьку самостійність, отже, були вогником надії для України.

До сюжету Гулака-Артемівського ми додали чимало героїчного, розвинули ще одну лінію: чому українці опинилися за Дунаєм і як повертаються. Тому і назва вистави — “Задубаєць за порогом”.

Коли залишаємо рідну хату, ми переступаємо поріг, і повертаючись, цей поріг мусимо переступити знову. Чимало українців залишаються на чужині, а Батьківщина тим часом потребує великої духовної підтримки — щоб наша держава існувала і ми не були розпоршені по всьому світі. Ця ідея нас на-

дихала, у виставі багато речей зазвучали по-новому, натомість ми в жодному разі не дозволили собі позбиткуватися над чудовою музикою видатного композитора.

За реакцією глядачів ми побачили, що вистава їм дуже сподобалася, люди відчують, що ми працюємо з відкритою душею і бажанням об’єднати українців, довести, що ми велика нація, яка повинна триматися разом. Вважаю, ми влучили в “десятку” в потрібний час, бо всі бачать, що відбувається на нашому політичному Олімпі.

— **Хто ініціював створення вистави?**

— Організаторів троє: Анатолій Хостікоєв, режисер Мирослав Гринишин і я. Ми колегіально вирішуємо “траєкторію польоту”. Матеріал “Запорожця за Дунаєм” теж вибрали разом — завдяки яскравій музиці, актуальній історичній колізії, яку можна переломити, як світло ліхтаря, щодо сьогодення.

Ми розуміли, що потрібно звернутися до істориків і літераторів по допомогу. На-

приклад, султан у виставі розмовляє турецькою мовою, адже він представник турків, але потім, розмовляючи у палаці, переходить на українську. Чому? Та тому, що султан, виявляється, — правнук Роксолани, і бабуса йому розповідала казки і співала пісні українською, через що він знає мову (це відкривається в сцені з Карасем). Цей хід ми нафантазували. В істориків запитали: “Чи можливо це історично?” Вони сказали: “Так”.

— **Як виникли діалоги?**

— Запросили літератора Петра Мару і розповіли йому, що саме хочемо втілити. Він на основі цього написав свій варіант. Потім ми з Анатолієм Хостікоєвим опрацювали текст, тобто так “обсмоктали” кожне слово, що воно вже не належало конкретному авторові, вийшла колективна праця. На афіші вказано, що всі тексти нам допомагав записувати Петро Мага. Режисуру здійснив Анатолій Хостікоєв, а я і Мирослав Гринишин стали співпродюсерами. Ось так народилася ця п’єса.

— **Музиканти кажуть, що Сумська, Бенюк і Хостікоєв — сформовані співаки, які мають гарні голоси. Напевно, музичне наповнення ваших нових вистав — не випадковість.**

— Ми цілеспрямовано взяли до репертуару різножанрові вистави, щоб показати людям і довести собі, що можемо справлятися з глибокою драмою, ексцентричною комедією, рок-оперою, класичною музикою, тобто ставити високохудожні твори.

Вокальні дані, які у нас є, — цей той Божий дар, що до пори лежав у скрині. Пам’ятаю, колись режисер Ірина Молостова, яка поставила чимало спектаклів в Оперному театрі, сказала мені на репетиції в театрі імені Івана Франка: “Бенюк, நாці пішов до драматичного театру, тобі потрібно працювати в оперному”. Але я працюю там, де повинен працювати, а співоче обдарування колись повинно було стати у пригоді.

Не беруся оцінювати рівень нашої виконавської майстерності, важливо інше: за допомогою вокальних даних і акторських здібностей ми створюємо великий позитив для глядачів, вони отримують насолоду і тим енергетично живлять нас. Я Анатолію якось сказав: “Якби ти, я, Мирослав Гринишин були без звань, нагород і відзнак, то нам сказали б, що ми поставили “Задубаєць за порогом” тільки для того, щоб отримати порцію нагород, бо вистава надзвичайно патріотична. Але у нас це все вже є, і люди розуміють, що в нашій театральної команди інша мотивація: творити якісне, змістовне і національне мистецтво в Україні.

Перед нами не стояло завдання показати вокальні дані, нас хвилювала передусім тема. Ми намагалися зробити героїчну виставу, яка запалювала б національно свідомість людей України. Адже не можна нам бути весь час народом, який програє, плаче, ще й співчуває своїм вороженькам. Треба по-іншому чинити й знати, що наша нація не лише духовно м’яка, ніжна, вона й наполеглива, тверда, кмітлива, ініціативна, вперта, мужня.

Спілкувався
Володимир КОСКІН

Володимир ПРОЦЕНКО,
голова Севастопольського
міського об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Сьогодні Севастопольська “Просвіта” активно діє. В об'єднанні згуртувались найкращі сини й дочки, які говорять на повний голос і здійснюють реальні просвітницькі справи. Але, на жаль, в Севастополі нас не всі чують і не всі відчиняють нам двері. Тож є над чим працювати. Це передусім збереження самобутніх національних традицій, подальше утвердження в місті української мови, розширення національного інформаційного простору, залучення молоді до просвітницької роботи.

Із виступу голови міського об'єднання Володимира Проценка на урочистому зібранні, присвяченому 140-річчю “Просвіти”, в Українському культурно-інформаційному центрі міста Севастополя розпочався показ відеофільму про складний шлях “Просвіти”. Зі словами благословення звернувся настоятель севастопольської парафії Української Автокефальної Православної Церкви отець Ігор. Прозвучала у виконанні ансамблю “Червона калина” пісня “Боже, Україну бережи”.

Привітання і нагородження розпочав голова оргкомітету святкування 140-ї річниці Товариства “Просвіта”, заступник голови Севастопольської міської державної адміністрації Дмитро Базів, який вручив подарунок від держадміністрації й зачитав адрес від голови Севастопольської міської державної адміністрації Сергія Куніцина: “Шановні друзі!

Прийміть найщиріші вітання від

У великій залі Українсько-го культурно-інформаційного центру в Севастополі відбулися урочистості з нагоди 140-річчя Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. У святковій атмосфері учасники заходу оглянули виставку світлин про діяльність міської “Просвіти” та виставку книжок, які видала міська філія видавництва “Просвіта”.

Севастопольської міської державної адміністрації з нагоди 140-річного ювілею Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка!

Товариство “Просвіта”, діяльність якого, його роль і місце в громадському житті відомі українцям усього світу, створене 8 грудня 1868 року. З самого початку діяльності члени товариства вбачають своїм завданням піднесення національно-культурного, освітнього рівня найширших верств українців, зростання їхньої національної свідомості та почуття власної гідності.

Були різні періоди історії становлення, зміцнювалась роль “Просвіти”, але, незважаючи ні на що, представники Товариства продовжують сприяти формуванню громадянського суспільства, національному відродженню, несуть яскраве світло української культури та самобутності.

Ваше Товариство робить вагомий внесок у велику і святую справу — розбудову незалежної, демократичної, цивілізованої Української держави.

Бажаємо вам подальшої творчої наснаги, успіхів у всіх напрямках просвітницької діяльності.

Нехай творчий шлях вашого Товариства супроводжується успіхами та щирою повагою людей”.

Дмитро Базів вручив Почесні грамоти Богдану Єналю, Мирославу Мамчаку і Володимирові Проценку.

Медалю “Будівничий України” нагороджено Володимира Суханова, Олену Гринник і Світлану Дорошенко. Премію імені адмірала Ярослава Окуневського та знак лауреата за наукову діяльність у галузі мануальної медицини вручено кандидату медичних наук Володимирові Яровому. Ювілейною медаллю “90 років прапору Військово-Морських сил Збройних сил України” нагороджено Л. Пласкальну, К. Житнікову, Г. Колесник, О. Кураксу, П. Осипенку, О. Подольного, Т. Мельника, З. Яковлеву. Грамотами управління культури і туризму відзначено Б. Процака, П. Осипенку, Т. Галкіну, О. Чистякову.

Заступник начальника управління науки і освіти Севастопольської міської державної адміністрації Жанна Слюсар наголосила: “Просвіта й освіта не дарма мають один корінь. У нас із вами одна мета й одне завдання, щоб молодь знала рідну українську мову і куль-

туру українського народу, щоб поважала свою державу. Маємо виховати патріотів, які зроблять усе, щоб квітла наша держава.

У місті за час незалежності відбулися великі зміни. Сьогодні в Севастополі дев'ять шкіл, де перші класи навчаються за українською програмою, в усіх школах такі предмети, як історія України і математика викладають українською мовою, вистачає вчителів української мови і літератури, а дитячі садочки поповнили 43 викладачі української мови”. Жанна Слюсар вручила грамоти управління освіти і науки Н. Іванко, О. Хижиній, Є. Дягілевій і Л. Колосовій.

Від командування Військово-Морських сил Збройних сил України, Військової ради привітав капітан II рангу, просвітянин Аркадій Степаненко: “Історія Товариства, — ідеться в адресі командувача, адмірала Ігоря Тенюха, — це півтора століття кривавої боротьби українців за свою національну гідність і честь, за можливість продовжувати себе в дітях і онуках.

Саме просвітяни в Севастополі почали свідомо боротися за право навчати своїх дітей рідною мовою. Ми пишаємося тим, що біля витоків відродження “Просвіти” в Севастополі стояли військові моряки, офіцери національного флоту. Завдяки вашій мужності, невтомній енергії відроджується національна культура, мистецтво в школах. Завдяки вам ми маємо

найбільшу кількість українських класів і середніх навчальних закладів у регіоні. Ми цінуємо внесок просвітян в розбудову українського флоту, співпрацю на ниві національно-патріотичного виховання молоді, підвищення рівня освіченості та національної свідомості військових моряків і громадян міста.

У цей святковий день висловлюємо вам, дорогі просвітяни, глибоку вдячність за вашу натхненну працю, щедрість душі і теплоту серця.

Щиро бажаємо вам міцного флотського здоров'я, миру і злагоди, впевненості та всепермагаючого оптимізму і нових творчих звершень у благородній справі виховання патріотів суверенної Української держави.

Хай вам щастить! Слава Україні!”

Просвітянам разом із грамотами Центрального правління присвоєно звання “Почесний просвітянин” із врученням дипломів, їх нагороджено грамотами Севастопольського міського об'єднання. Нагородження супроводжувалось концертом просвітянських колективів, яким урочисто вручали свідоцтва колективних членів “Просвіти”.

Привітання надійшли від усіх районних адміністрацій міста Севастополя, партій, громадських організацій, трудових колективів та багатьох співгромадян.

ПЛЕКАЮЧИ НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ

У Луганському обласному академічному українському музично-драматичному театрі відбулися урочисті збори громадськості з нагоди 140-річчя заснування Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. Серед учасників зборів — представники просвітянських об'єднань і осередків з усієї області. Сцену театру прикрашала емблема товариства “Просвіта”. Сценарій святкового дійства заздалегідь склали члени правління обласного об'єднання. Він поєднував вітально-урочисту й концертну програми. Луганським просвітянам у проведенні свята сприяв голова обласної держадміністрації Олександр Антіпов.

Захід розпочався спільним виконанням учасниками зборів Державного Гімну України та хвилиною мовчання, якою вшанували пам'ять почесного голови Луганської обласної “Просвіти”, фундатора Товариства української мови в краї Богдана Пастуха.

Голова обласного об'єднання Володимир Семистяга окреслив місце й роль “Просвіти” в громадському житті нашої Батьківщини в минулому та сьогодні, нагадав основні етапи історії Товариства, зупинився на найважливіших напрямках діяльності “Просвіти” на Луганщині, а також нагородив відзнаками “Просвіти” провідних просвітян Луганщини: президента Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, народного депутата України Віталія Курила; проректора цього університету Олександра Бабичева; голову Антрацитівського райоб'єднання “Просвіти”, відомого історика-краєзнавця, поета й художника Івана Захарченка; радіожурналістку, авторку й редакторку суспільно-політичних (зокрема, просвітянських) програм обласного державного радіо Валентину Кушніренко; письменника-просвітянина, знаного патріота України Миколу Ночовного.

Тут доречно згадати про ложку дьогтю. Хоч облдержадміністрація

допомагала просвітянам в організації заходу, палиці в колеса їм постійно вставляла обласна рада. Тиждень, що передував ювілею “Просвіти”, був “ознаменований” низкою антиукраїнських випадів так званої представницької влади Луганщини. Зокрема, саме за вказівкою чільників цієї владної гілки 26 листопада передчасно демонтували Всеукраїнську пересувну виставку “Армія нескорених”, яка тільки-но відкрилася в нашому обласному центрі. Наступного дня сесія Луганської міської ради ухвалила більш ніж безглузде й провокаційне рішення про спорудження в місті пам'ятного знака... “жертвам ОУН-УПА”. Нарешті з кандидатур, які подало обласне просвітянське об'єднання до нагородження відзнаками Луганської обласної ради та облдержадміністрації (а всі кандидати — добре відомі на Луганщині й заслужені просвітяни), обласна рада погодилася нагородити аж трьох (Луганська міська рада — жодного). Усі ці факти свідчать про

послідовно антидержавну позицію керівників рад Луганської області, які активно співпрацюють із російськими шовіністично-реваншистськими політичними силами.

“Просвіта” послідовно протидіє підривній роботі так званих “патріотів” — “дядьків отечества чужого” — пропагандистськими і політичними та юридичними засобами. Яскравим прикладом може бути виграна обласним просвітянським об'єднанням судовою справою про незаконне рішення Луганської обласної ради стосовно надання російській мові статусу регіональної. Щодо виставки “Армія нескорених”, то вже після її закриття до обласного об'єднання “Просвіти”, облдержадміністрації та Державного архіву Луганської області надійшло близько 15 тисяч звернень з проханням знов організувати таку виставку, що свідчить про колосальний інтерес громадськості до колись замовчуваної проблеми.

Підтвердження роботи прос-

вітян і невмирущого українського духу стала мистецька частина ювілейного заходу, під час якої виступили найкращі просвітянські колективи Луганщини, зокрема лауреати всеукраїнських конкурсів, що їх організовує Товариство. Серед них ансамбль “Сватівські козаки”, який виступав у Національній опері. Варті доброї згадки також просвітянські мистецькі ансамблі з Біловодська та села Дякове Антрацитівського району. Як завжди, високу виконавську майстерність виявив заслужений артист України, член правління обласного об'єднання “Просвіти” Іван Шербул, який представив публіці добре відомі пісні на слова Олега Орленка — “Воля України” та “У тебе врода особлива”.

Зустріч просвітян закінчилася конструктивним обговоренням поточних проблем діяльності обласного об'єднання.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ВІДЛУННЯ СВЯТА

Тетяна МОСІЙЧУК,
відповідальний секретар Хмельницького міського
об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

8 грудня 2008 року в Народному домі “Просвіти” Хмельницького відбулося урочисте засідання правління міського об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, присвячене 140-річчю “Просвіти”. В урочистостях взяли участь представники міської та обласної влади, які вручили просвіт'янам нагороди. Зокре-

ма, голову міської “Просвіти” Зою Діденко нагороджено Почесною відзнакою Хмельницького міського голови та Почесною грамотою облдержадміністрації. Постійний благодійник “Просвіти”, член правління Микола Дудко удостоєний високої нагороди — ордена Святого Миколая Чудотворця УПЦ КП.

Найщиріші вітання звучали від дошкільнят і школярів, військових і представників ЗМІ. Подільський поет Володимир Олійник подарував свій вірш.

“ПРОСВІТА” НАША РІДНА

“Просвіти” нашій рідній уже 140 літ!
Радіймо, друзі, щиро, добро прийшло у світ!
Осання рідній мові, яку народ зберіг,
Соборності і волі священний оберіг.
Відродження України. Державності яринь
І воскресіння Духу — перегук поколінь.
Тепер до праці дружно, громадою усі:
А слава не мине нас у силі і красі!
Навчатись і навчати, плекати мову й дух,
А він козацький, лицарський, як водиться в роду.
Шляхи його тернисті в історії були,
А він у бурях вистояв, загартувався між лих.
Радіймо: час для творчості, для розбудови час.
І оминаймо все дрібне — велике кличе нас!
Держава наша молода плека надії цвіт,
Нова доба, нові вітри на рідні прапори.
А Слово — Мова, Віра — Дух ведуть в майбутнє рід.

ВІДСВЯТКУВАЛА КИЇВЩИНА

Євген БУКЕТ

11 грудня вперше в приміщенні Київської облдержадміністрації відбулося урочисте засідання Ради Київського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. На ньому, окрім просвіт'ян, були заступники голів районних і міських адміністрацій з гуманітарних питань.

Відкрив урочистий захід заступник голови Київської обласної державної адміністрації Ростислав Єрема. Він привітав “Просвіту” з ювілеєм і вручив почесні грамоти голови облдержадміністрації голови обласного об'єднання Василю

Клічаку, заступникові голови Світлані Фещенко і членові Ради, керівнику Білоцерківської “Просвіти” Володимирові Іванціву. До привітань приєдналась заступник голови Київської обласної ради Лариса Піотрович, яка відзначила з нагоди ювілею Валентину Донець (м. Вишневе), Тамару Устинівську (сміт Володарка) й Анатолія Ковальчука (м. Бориспіль). Заступник голови ВУТ “Просвіта” Василь Фольварочний вручив медалі “Будівничий України” депутатові Вишгородської міської ради Сергієві Прокопенку і головному редакторові журналу “Українська культура” Андрієві Яремчуку, а також нагоро-

див активістів “Просвіти” почесними грамотами Товариства.

Про нинішні будні “Просвіти” на Київщині та співпрацю просвіт'ян з органами місцевої влади розповів голова об'єднання Василь Клічак і керівники районних осередків. У підсумку було ухвалено рішення: органам місцевої влади всіляко підтримувати діяльність товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та сприяти створенню місцевих осередків.

Учасників урочистого зібрання привітав пісню хор Київського обласного училища культури, а видавничий центр “Просвіта” подарував їм книжки і компакт-диски.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 1146/2008

**Про нагородження активістів
Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені
Тараса Шевченка**

За вагомий особистий внесок у розвиток національної культури, активну просвітницьку і громадську діяльність та з нагоди 140-річчя від дня заснування Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка постановляю:

Нагородити орденом “За заслуги” II ступеня

НЕСТЕРЧУКА Миколу Трохимовича — заступника голови, відповідального секретаря, м. Київ

Нагородити орденом “За заслуги” III ступеня

ГАНДЗЮКА Юрія Михайловича — члена центрального правління, м. Київ

Нагородити орденом княгині Ольги III ступеня

ОЛІЙНИК Марію Василівну — заступника голови Донецького обласного об'єднання

Присвоїти почесні звання:

“НАРОДНИЙ АРТИСТ УКРАЇНИ”
МУЖУКУ Леоніду Петровичу — кінорежисерові, члену центрального правління, м. Київ

“ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОСВІТИ УКРАЇНИ”
КЛІЧАК Ганні Степанівні — учительці української мови та літератури середньої школи № 139 міста Києва

ПІТКУ Ярославу Михайловичу — голові Львівського обласного об'єднання
ФЕЩЕНКО Світлані Володимирівні — завідувачів відділу секретаріату, м. Київ
ШМУРІКОВІЙ Ніні Миколаївні — голові Хмельницького обласного об'єднання
“ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”

ЛОМАЧУКУ Дмитру Федоровичу — генеральному директору телевізійної радіокомпанії “TV-Просвіта”, м. Київ
ОЦУНУ Миколі Петровичу — члену головної ради, м. Київ.

**Президент України Віктор ЮЩЕНКО
8 грудня 2008 року**

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

Керівника Апарату Верховної Ради України

Про відзначення активістів Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, утвердження української мови як державної, активну громадську діяльність, високу професійну майстерність та з нагоди 140-річчя заснування товариства “Просвіта” відзначити:

Цінним подарунком (годинником) Голови Верховної Ради України

ГОРБАЧУКА Івана Тихоновича, голову первинного осередку “Просвіта” НПУ ім. М. Драгоманова, м. Київ

КОВАЛЬЧУКА Анатолія Анатолійовича, голову Бориспільської організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Київська область

КОНОВЦЯ Олександра Федоровича, редактора радіожурналу “Дзвони Просвіти”, м. Київ

КОЦЮК Ларису Романівну, члена Всеукраїн-

ського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ПИЛИПЕНКО Олександр Олександрівну, голову Роздільнянського міськрайонного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Одеська область

СТИШОВА Олександра Анатолійовича, члена правління Київського міського об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка
ТИХОГО Володимира Олексійовича, члена Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ШЕХОВЦОВА Володимира Ілліча, проректора НТУУ “КПІ”, заступника голови первинного осередку Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, м. Київ

Підстава: клопотання голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, народного депутата України Мовчана П. М.

**Керівник Апарату
Верховної Ради України
В. ЗАЙЧУК**

ШАНОВНІ ДРУЗІ!

Від імені Уряду сердечно вітаю учасників урочистого засідання, всіх членів Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка з нагоди 140-річчя від дня його заснування.

Ваша громадська просвітницька організація протягом усіх років свого існування зберігала національно-культурну спадщину, чим відіграла велику роль у національно-політичному відродженні України.

Завдяки Вашим зусиллям видавалися та розповсюджувалися книжки, створювалися читальні, організовувалися вечорниці, вистави, курси для неписьменних.

За 140 років Товариство переживало різні часи. Сьогодні це одне з масових громадських об'єднань, яке проводить велику культурно-просвітницьку роботу, бере активну участь у процесах державотворення та є однією з консолідуючих сил суспільства.

Вірю, що ваші знання, громадянська позиція та досвід і надалі слугуватимуть процвітанню рідної Батьківщини.

Бажаю вам усім здоров'я, щастя, злагоди, нових творчих звершень.

Прем'єр-міністр України

Юлія ТИМОШЕНКО

8 грудня 2008 року,

м. Київ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ
УКРАЇНИ

НАГОРОДЖУЄ
ПОЧЕСНОЮ ГРАМОТОЮ

*Трудовий колектив
Всеукраїнського товариства
“Просвіта” імені Тараса Шевченка*

*За вагомий внесок у формування національної
свідомості та піднесення духовності
Українського народу, значні творчі досягнення*

м. Київ

№ 16658

2 грудня 2008 року

ПРО НАГОРОДЖЕННЯ

відзнаками

Кабінету Міністрів України

За вагомий внесок у формування національної свідомості та піднесення духовності Українського народу, значні творчі досягнення Кабінет Міністрів України нагородив Почесною грамотою Кабінету Міністрів України з врученням пам'ятного знака

Трудовий колектив Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Трудовий колектив Всеукраїнського культурологічного тижневика “Слово Просвіти”

За вагомий особистий внесок у справу національного відродження, піднесення духовності Українського народу, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм Кабінет Міністрів України нагородив Почесною грамотою Кабінету Міністрів України з врученням пам'ятного знака

ВИШНЕВСЬКОГО Андрія Романовича, художнього редактора Видавничого центру “Просвіта”, м. Київ

ГАВРИЛЕНКО Валентину Олександрівну, головного бухгалтера Видавничого центру “Просвіта”, м. Київ

ГРИНЬ Марію Михайлівну, відповідального секретаря Полтавського об'єднання Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ЖАЛДАК Ольгу Дем'янівну, члена Правління Черкаського обл'єднання Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, м. Київ

КОЗАЧЕНКА Валентина Васильовича, голову Подільського рай'єднання Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, м. Київ

САВЧЕНКА Сергія Михайловича, голову Всеукраїнського об'єднання Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, м. Київ

СЕМЬОШКІНУ Неонілу Степанівну, голову первинного осередку “Просвіта” ЗАТ “Київфундаментбуд”, м. Київ

СІЧКА Сергія Михайловича, голову первинного осередку “Просвіта” Миколаївського муніципального коледжу, члена правління, м. Миколаїв

Вітаємо читачів “Слова Просвіти” із Празником Святого Миколая — небесного Добротворця, Зцілителя й Оборонця, Великого Друга всіх дітей!

Як і годиться у день цього найголовнішого свята грудня, редакція “Слова Просвіти” приготувала подарунок своїм читачам. І звісно ж, це суто просвітнянський подарунок. Член редколегії нашого тижневика професор Іван Пилипович Ющук надав нам ексклюзивне право на друк вкрай необхідної для учнів та вчителів книжки. У новому 2009 році Всеукраїнський культурологічний тижневик “Слово

Просвіти” презентує своїм читачам “Уроки української мови” від професора Івана Ющука.

Тільки з допомогою нашого тижневика ви зможете підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання. Курс вестиме один із найкращих мовників України, автор підручників з української мови Іван Пилипович Ющук.

Про фонетику, лексику і фразеологію, морфологію і право-

пис сучасної української мови ви дізнаєтесь, засвоївши 27 уроків, які містять теоретичний курс і приклади вживання в мовній практиці. Крім того, ви зможете ще й перевірити себе — після кожного уроку надано завдання для самостійного виконання.

Передплачуйте й читайте тижневик “Слово Просвіти” — знатимете українську мову на “відмінно”!

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

Микола Костомаров 1861 року писав: “Література є душею народного життя, є самосвідомістю народності... Чим багатша, чим достатніша у народу література, тим тривкіше стоїть його народність”.

Ці слова відомого історика згадалися мені під час роботи “круглого столу” з проблем дитячої літератури та книговидавання, що відбувся у Національній спілці письменників України. У вступному слові голови секції дитячої літератури, лауреата премії ім. Лесі Українки Анатолія Качана йшлося не лише про здобутки письменників, які пишуть для наймолодших читачів, а й передусім про проблеми з книговидаванням і розповсюдженням дитячої літератури.

Раджу батькам уважно прочитати листи ув’язненого Василя Стуса до сина. Скільки там назв книжок його улюблених письменників, скільки порад, як і що читати. Адже без цього не просвітлїєш душею, не ствердиш свої духовні орієнтири, людські чесноти, не виростеш справжнім українцем.

Як зазначив Анатолій Качан, наклада дитячих книжок надто малі, а тому повісті, оповідання, казки, вірші сучасних авторів майже не потрапляють до дитячих рук. Колись у “Веселці” книжки виходили 50—100-тисячними накладками. Тепер про це годі й мріяти.

Книжкових магазинів у селах і райцентрах майже не залишилося, мало їх і в столиці. Та й у тих, що є, прилавки заповнили дешеві російськомовні видання. Тож вони частіше потрапляють до дітей.

Педагоги чимало говорять про шкоду комп’ютерної залежності вже з раннього віку. Як зробити, щоб дитина не відчужувалася від книжки, щоб завдяки сміливим, чесним, чистим, сильним книжковим героям вона і сама росла такою?

В Україні книжки для дітей спільно з авторами створюють 250 видавництв. Зареєстровано 400 періодичних видань, що мали б друкувати твори для дітей. Але ніхто з них не досліджує, не відстежує літературного процесу.

Колись за публікаціями у журналах “Малютко”, “Барвінок” формували цікавий і потрібний літературний щорічник “Дванадцять місяців”, на сторінки якого потрапляли найцікавіші твори. На жаль, цей щорічник, як сумно зазначив доповідач, “пішов на дно”. Нема тепер і масової всеукраїнської дитячої газети, якою була “Зірка”.

У дитячій драматургії — справжній голод. Дуже мало виходить науково-пізнавальних видань для дітей, дотепного гумору, гарних ліричних віршів.

Не варто забувати про те, що відбулася зміна поколінь. Дмитро Білоус, Євген Гуцало, Анатолій Костецький та інші дитячі письменники відійшли у вічність, а молодого поповнення в дитячу літературу надходить мало. Тому сьогодні дуже важливо не лише підтримувати молоді таланти, а й дбати про перевидання найкращих творів літературної класики, забезпечувати державну підтримку найталановитішим творам для дітей, спільними зусиллями письменників, видавців, працівників книготоргівлі, педагогів і бібліотекарів зробити все, щоб книжка потрапила до тих, кому вона адресована.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Письменники І. Андрусяк, М. Людкевич, А. Качан, В. Рутківський, О. Гаврош

Цікавим і гострим був виступ доцента, кандидата педагогічних наук Ольги Слоновьської з Івано-Франківська. Письменниця проаналізувала шкільну програму з української літератури для середніх шкіл.

Ми маємо потужну літературу. Якщо хочемо виховати у дітей любов до книги, української мови, маємо ввести до шкільних програм твори найцікавіші, найяскравіші, доступні для дитячого сприйняття.

О. Слоновьська вважає, що слід у школах вивчати не співомовки С. Руданського, де є чимало народних вульгаризмів, а його прекрасну пісню “Повій, вітре, на Україну”. Учням було б доцільно вивчати не “Гуси-лебеді летять” Михайла Стельмаха, а його “Думу про тебе”.

Усім відомо, який вагомий внесок Олесь Гончара у незалежність України, збереження і примноження духовності рідного народу, утвердження державності української мови. А що діти знають про життєвий і творчий шлях класика української літератури XX століття, які його твори вивчають?

Лише в 12-му класі введено до програми оповідання Олесь Гончара “За мить щастя” та уривок з роману “Тронка” — “Залізний острів”. А варто було б вивчати роман “Людина і зброя”.

Ольга Слоновьська закликала розвантажити шкільні програми, забрати з них твори нудні, нецікаві. Від себе ж додаю: серед творів, рекомендованих старшокласникам для читання, є все — і “Сталінка”

О. Ульяненка, і “Щоденний жезл” О. Пашковського, і “Польові дослідження з українського сексу” О. Забужко, а ось листів Василя Стуса до сина немає...

Старший науковий співробітник Академії педагогічних наук Зоя Шевченко нагадала, що колись було три варіанти програм. І серед них однією з найкращих була з Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ. Слід подбати про те, щоб кожен твір, особливо для найменших читачів, доповнювали гарні ілюстрації. Книжка для дітей має бути справжнім витвором мистецтва.

Кандидат педагогічних наук Антоніна Мовчун наголосила: необхідно створити новий підручник з дитячої літератури. А де літературна критика, що тримає в полі зору тенденції розвитку цього важливого підрозділу української літератури?

Настав час письменникам, науковцям, педагогам зібратися й обговорити програму з української літератури у середній школі.

Кандидат історичних наук Наталя Марченко зауважила, що у вищих навчальних закладах немає окремих кафедр дитячої літератури — їх приєднано до інших. А захист дисертацій з дитячої літератури? Варто мати і свій часопис з цієї проблематики. На вихованні дітей не можна заощаджувати.

Відома поетеса, лауреат премії ім. Лесі Українки Марія Людкевич, яка у Львові керує дитячою літературною студією “Джерельце”, підкреслила, що любов до книжки прищеплюється дітям з 2—3 років.

А тому слід передусім подбати про книги для найменших українців. Прикро, але в дитячих садках зовсім нема книжок-розмалювок.

У багатьох областях за підтримки держадміністрацій видають зараз антології дитячої літератури. Слід потурбуватися про обмін ними між бібліотеками України.

Письменник з Одеси Володимир Рутківський, автор цікавої книжки для юнацтва “Джури козака Швайки”, свій виступ присвятив проблемам виховання талантів. Хоч як прикро, але розділ шкільної програми “Література рідного краю” — це передусім пристановище графоманів, що заповнили і видавництва, і бібліотеки своїми творами. Як пробитися справжньому талантові? Як зберегти своє обличчя?

Кожна література виростає на власному національному ґрунті. Наш фольклор, народна міфологія — глибинні джерела для творчості кожного письменника. Дитяча література може бути високопробудливою — потрібна лише увага видавців, держави до майстрів слова. Назріла потреба створити товариство чи асоціацію “Дитяча і юнацька книга”, які об’єднали б письменників, видавців, педагогів в ім’я не лише порятунку, а й розквіту дитячої літератури.

Письменниця, кандидат педагогічних наук Лідія Повх-Ходанич з Ужгорода переконана, що дитяча література має модернізуватися, якщо хоче бути прочитаною сучасними дітьми. І мова, і психологія, і сюжетні лінії мають бути суголосні часові, у який живемо. Водночас не треба забувати про ментальність свого народу, бо тільки цим ми цікаві світові.

Письменник Іван Андрусяк, який представляв видавництво “Грані-Т”, зауважив, що серйозна вада — відірваність видавничого бізнесу від дитячої літератури, тому створення об’єднання видавців і письменників вкрай потрібне.

Петро Осадчук: “Лише тоді організм добре функціонує, коли працює кровообіг. У нас зараз нема книжкового обміну. В умовах чужої окупації книжкового простору слід спільно думати, як протистояти засиллю російськомовного читва, як порятувати українську книгу, а разом з нею — і народ, бо “роль мистецтва — показувати людям їхнє майбутнє”, як писав Юрій Шерех.

Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, секретар ради НСІУ Михайло Слабошпицький, підсумовуючи роботу “круглого столу”, запропонував присвятити цій актуальній темі одне з засідань ради Національної спілки письменників України, запросивши туди вчених, урядовців, видавців.

Безумовно, однією з причин знищення книготорговельної мережі, закриття багатьох бібліотек, видання малими накладками дитячих книг є бездарна гуманітарна політика української влади. Тому письменники, за словами Валентина Мороза, в атмосфері тотальної зневіри повинні спонукати людей знову повірити в реальність духовного світу. Ми не повинні втратити цього покоління. Наші діти лише тоді виростуть справжніми українцями, коли візьмуть у свої душі слово правди і краси з уст Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, їхніх духовних спадкоємців — В. Стуса, Л. Костенко, М. Вінграновського, Г. Тютюнника, інших майстрів слова.

Василь СЕЛЕЗІНКА,
заслужений діяч мистецтв
України, член правління
обласного об'єднання ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка,
м. Чернівці

Ольга Кобилянська якось зауважила: “Я прийшла до націоналізму”. Чи не тому до 90-х років ХХ століття про роман “Апостол черні”, який вона називала повістю, не чули. За радянських часів його не друкували й не згадували, а якщо мимохіть згадували, то применшували, називаючи невдалим, слабким, мовляв, “Апостолом...” була незадоволена сама письменниця.

Працювала Ольга Кобилянська над твором досить довго. Ще в лютому 1922 року чернівецький літературно-науковий журнал “Промінь” повідомив, що вона закінчила повість у двох частинах “Юліан Цезаревич”. Частинами твір друкували в пражському журналі “Нова Україна”.

1927 року, коли відзначали 40-річчя літературної діяльності письменниці, твір став широко відомим, але обидві частини вперше надрукували 1936-го у Львові.

Вже в 1990-х роках викладач ЧНУ ім. Ю. Федьковича Оксана Івасюк привезла “Апостола черні” з Канади. Його опублікували в “Буковинському журналі”.

То хто ж був натхненником і прообразом головного героя твору?

Із 1909 до 1 листопада 1918 року в чернівецькій греко-католицькій церкві Св. Тадея (тепер Успіння Пресвятої Богородиці), що на вулиці Руській, 28, працював отець Костянтин Балицький. Походив він із давнього священницького роду.

Народився 25 липня 1880 року в селі Іспас (нині Спас) Коломийського району, де його батько Володимир був тоді священником. Костянтин навчався в сільській школі, потім у Коломийській гімназії, у Львівській богословській академії, удосконалював знання в Празі. Духовний сан отримав 1907-го, два роки працював в Обертині, а 1909-го переїхав у Чернівці. Дружина Балицького

ОДИН З ПРООБРАЗІВ ОТЦЯ ЗАХАРІЯ В ПОВІСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «АПОСТОЛ ЧЕРНІ»

Нещодавно виповнилося 145 років з дня народження Ольги Кобилянської. З цієї нагоди в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича відбулася Міжнародна наукова конференція “Актуальні проблеми вивчення життя і творчості Ольги Кобилянської та українського літературного процесу”.

Пропонована увазі читачів розвідка стосується останнього довго замовчуваного твору письменниці “Апостол черні”.

Емілія походила із селища Сандгора зі знаменитого роду Шухевичів.

Майже поруч із церквою на вулиці Петровича (нині Ломоносова, 8) якийсь час квартирувала Ольга Кобилянська. В церкві вона й познайомилася зі священником.

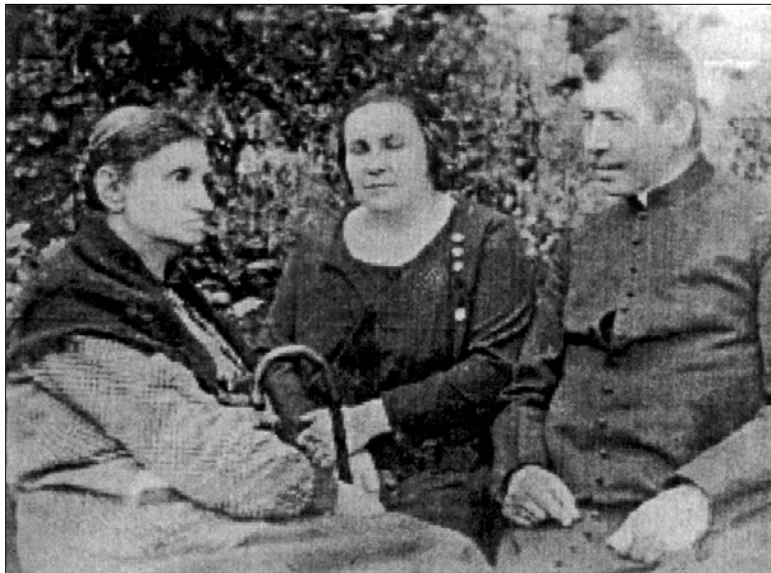
У роки Першої світової війни Костянтин Балицький підтримував письменницю не лише морально, а й матеріально.

1918 року, коли в селі Молодятині Коломийського району помер батько Емілії, який був там парохом, Костянтин Балицький переїхав на парафію покійного тестя, але зв'язків із Кобилянською не поривав.

Ольга Кобилянська, працюючи над повістю, 1929 та 1932 року їздила з Румунії в Польщу, тобто з Чернівців до Молодятин. Там письменниця уважно слухала розповіді священника і під його впливом змінила навіть назву твору на “Апостол черні”.

Релігійну діяльність Костянтин Балицький поєднував з активною громадською діяльністю в товаристві “Просвіта”, виховною роботою серед молоді, поповнював парафіяльну книгозбірню читальні новими виданнями “Просвіти”, організував хор, драматичний гурток, будував новий Народний дім, писав статті до журналу “Рідна мова”, головним редактором якого був професор Іван Огієнко, а також до журналу “Жіноча доля”, де тоді працювала Ірина Вільде, до “Покутського вісника”. Отець Захарій в “Апостолі черні” Кобилянської, як і Костянтин Балицький, мав хворе серце. Це була спадкова хвороба — батько і дід Балицького померли від серцевого нападу 56-річними.

Наймолодша з чотирьох дітей Балицького донька Любомира, яка тепер мешкає на вулиці Карпатській, 26 у Коломий, дуже добре пам'ятає Ольгу Кобилянську, з якою колись прогулювалася стежечкою до потічка, і та її лагідно повчала не ставати на квіточку і травичку, бо вони живі й можуть загинути. Зберігає вона й фотографії, де Кобилянська разом із сім'єю Балицьких.

Ольга Кобилянська в гостях у Балицьких у селі Молодятині, 1932 р.

Костянтин Балицький

На приміщенні колишньої резиденції Костянтина Балицького (тепер це клуб) 1969 року відкрили меморіальну дошку, на якій зазначено, що тут 1929 і 1932 року працювала О. Кобилянська.

Згодом О. Кобилянська ще писала Балицьким листи, жалкуючи, що через стан здоров'я не може приїхати, але мріє побувати в них бодай перед смертю. Однак мрія не здійснилася, бо 14 вересня 1936 року Балицький помер.

1997 року мені довелося інсценізувати “Апостола черні”, однак поставити його тоді не судилося. Два роки тому запросили до постановки відомого режисера, який тривалий час працював у Росії. Він зробив власну інсценізацію, обминувши національний пафос твору Кобилянської, з отця Захарія зробив когось на кшталт московського батюшки і шукав абстрактну ідею, якої не було в першоджерелі. Вистава провалилася. Чернівчани, на жаль, так і не відчули справжнього духу твору. Чин розважливого, мудрого, працюючого отця Захарія — лише у творі Ольги Кобилянської, який чекає на нове прочитання.

Юрій РУДЕНКО,
доктор педагогічних наук,
професор НПУ ім. М. П. Драгоманова,
академік АНВО України

Помітним явищем у культурному, мистецькому й освітньому житті стала нещодавно видана книжка В. Качкана Іван Хланта: Бібліографічний покажчик. — Ужгород: ВАТ “Патент”, 2008. — 458 с., іл.

Автор книжки розкриває суспільно важливий багатогранний творчий доробок Івана Хланти — знаного не лише в Україні, а й за її межами фольклориста, мистецтвознавця, бібліографа і педагога. І. Хланта працював учителем, директором школи, викладачем Ужгородського університету. З 2001 р. завідує науково-культурологічною лабораторією Закарпатського обласного центру народної творчості.

Закінчивши 1964-го філологічний факультет Ужгородського університету, І. Хланта вивчав фольклор Закарпаття. Захистив кандидатську дисертацію з фольклористики, здійснив мистецтвознавче дослідження на докторський ступінь “Жанр духовної пісні: історія та поетика (на матеріалі Карпатського регіону)”.

І. Хланта — приклад того, як треба рятувати від забуття й увічнювати перлини народного мистецтва. Багато десятиліть він записує і публікує фольклорно-етнографічні матеріали Закарпаття, Львівської області та українців за межами нашої країни (Кубані, Румунії, Сербії тощо).

І. Хланта написав ґрунтовні розвідки про творчість письменників, педагогів Закарпаття О. Духновича, О. Павловича, Д. Вакарова, Ю. Керекеша, В. Вовчка, П. Лінтура та ін.

Важливо, що І. Хланта зробив значний внесок в упорядкування та видання фундаментальних праць фольклористів минулого: Панаса Мирного та Івана Білика, О. Коль-

ДОСЛІДНИК НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСАД ДУХОВНОСТІ

берга, В. Гнатюка, П. Чубинського та ін. Володимир Качкан має рацію, коли пише, що І. Хланта — гідний “спадкоємець і провідник ідей духовних цінностей нашого народу, значущості й славетності вікових національних спадків”.

Часто виїжджаючи у творчі експедиції, зустрічаючись із мешканцями віддалених гірських районів, дослідник виявляє нові імена творців народної культури, яскравих носіїв української ментальності, самобутнього національного духу, які засобами народних мистецтв збагачують скарби духовності рідного народу. І. Хланта виявив на Закарпатті таких талановитих майстрів-казкарів, коломиїкарів, як Юрій Баняс (с. Боронява Хустського району), Дмитро Юрик (с. Вучкове Міжгірського району), Петро Куртанич (с. Великий Березин).

І. Хланта уклав “Програму з літературного краєзнавства для шкіл Закарпаття: 10—11 класи”, хрестоматію “Сині хвилі гір” для учнів старших класів і студентів ВНЗ, до якої увійшли найкращі твори письменників Закарпаття ХХ ст. Він бере активну участь у всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях, “круглих столах”, симпозіумах, семінарах з проблем фольклору, мистецтвознавства, освіти.

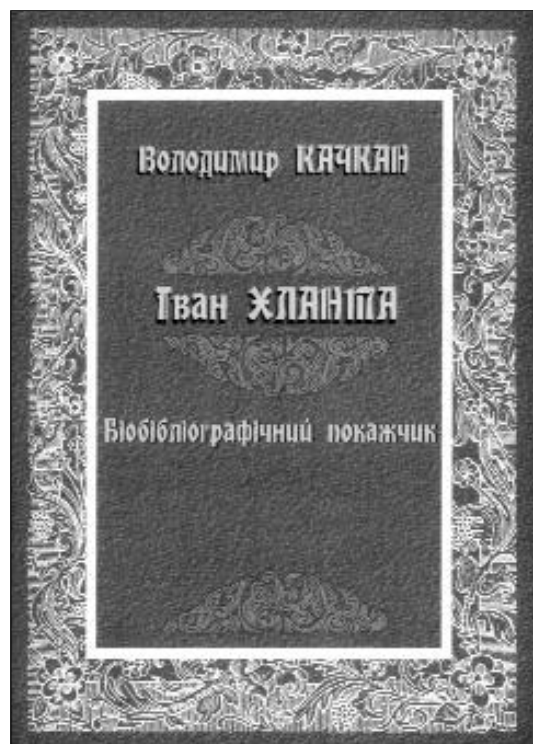
Підкреслимо ще одну важливу особливість багатогранної творчості І. Хланти. Його друковані праці, культурологічна і громад-

ська діяльність концентрують високі наукові й мистецькі здобутки. Просвітницьку роботу, участь у багатьох освітньо-виховних заходах він спрямовує на те, щоб учнівська і студентська молодь оволоділа науковими і мистецькими цінностями. Збагачений народною мудрістю, І. Хланта пізнав закономірність: молодь отримує високу освіту і виховання тоді, коли наука і мистецтво глибоко вивчаються і гармонійно поєднуються в процесі навчання як рівноправні чинники, “крила”, завдяки яким можна досягати моральних чеснот, вершин духовності.

Книжка допомагає широким колам читачів глибше осмислити закони краси, постійно пізнавати джерела народної моралі, національної духовності. Вона сприяє пробудженню і формуванню в учнів і студентів патріотизму, національної свідомості, українського національного характеру, високої громадянськості.

Книжка містить відгуки відомих діячів української культури і науки М. Жулинського, М. Кагарлицького, М. Дмитренка, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка П. Скуця про плідність багатогранного таланту І. Хланти.

Аналізуючи книжку, доходимо висновку, що рідна мова, фольклор, народні мистецтва, віддзеркалені в них національна символі-

ка, родинні цінності, історія отчого краю — першоджерела Любові, Добра, Гідності, Со-вісті, Патріотизму та інших моральних чеснот, а також першооснови навчання, виховання і розвитку підрастаючих поколінь, основні засоби народної педагогіки, фундамент національної культури і духовності. Педагогічна наука, національна система освіти і виховання має все зробити для того, щоб на кожному етапі навчання та виховання дітей українська мова, фольклор, мистецтво, культура, історія нашого народу стали провідними засобами формування духовності поколінь.

ЧАРІВНИЙ СВІТ ТАНЦЮ

Світлана БАДЕРА
Фото Лілії БАДЕРИ

Гала-концерт “Чарівний світ танцю” об’єднав найяскравіші хореографічні колективи міста, у їхньому виконанні глядачі побачили не лише народні й естрадні танці, а й найпопулярніші фрагменти з класичних балетних творів, майстерно виконані бальні композиції.

Фестиваль перетворився на велике дитяче свято: нагороди, дипломи та подяки, подарунки, святковий концерт. Танці виконали хореографічні колективи “Веснадія” та “FORS”, Школи Ганни Дубіної та “Славутич”, “Екстрім” та “Щедрик”, “Вітерець” та “Феєрія”. Справжнім творчим дарунком стали виступи Анастасії Сідельник та Ігоря Ковалька, у виконанні яких глядачі побачили хореографічну картинку “Діалог”. Їхній виступ довів усім, що мовою витончених рухів можна сказати набагато більше, ніж словами.

Відкривав концертну програму хореографічний відділ школи мистецтв управління освіти Деснянського району в м. Києві. У його виконанні всі побачили та відчули “Подих Карпат” (викладач-постановник Ірина Кістерська), далі за допомогою танців мандрували не лише Україною, а й облетіли всю Землю, переносячись з континенту на континент, з минулого в майбутнє. “Тарантела” й “Італійська полька” у виконанні вихованців Школи Ганни Дубіної повідала про італійський темперамент, а “Східна фантазія”,

У Києві відбувся VIII художньо-мистецький конкурс “Чарівний світ танцю”, який проводив Благодійний фонд “Лірос” за підтримки департаменту гуманітарної політики Міністерства оборони України й Будинку офіцерів Збройних сил України, що безплатно надали великий концертний зал для проведення завершального гала-концерту.

яку виконали маленькі чарівниці з “Щедрика” (художній керівник та постановник Світлана Романенко) була ще однією казкою Шехерезади. З ансамблем “Славутич” (художній керівник Леся Готовкіна) побували “На далеких островах”. “Самба” у виконанні ансамблю “Екстрім” (художній керівник Світлана Романенко) та “Румба” у виконанні ансамблю “Феєрія” (художній керівник Наталя Сластьон) перенесли до Латинської Америки. Заполонив грацією рухів “Танок з віялами” у виконанні ансамблю “Вітерець” (художній

керівник Олександр Черноус, балетмейстер Наталя Аркуша). Вихованці хореографічної школи FORS (Тетяна Вінокурова) показали “Природи дивну мить”, а з ансамблем “Веснадія” (художній керівник Наталя Устінова) перенесли у Європу, побачивши “Ірландський танок”, і повернулись до України, переглянувши композицію “Дівчина-весна”.

Усі впевнилися, що український народний танець — у кожного в душі. Він — генокод, що живе і

Український дівочий танок “Плескач”

Вальс у виконанні ансамблю “Феєрія”

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

Про те, що людина — місток між небом і землею, знають не тільки філософи й шанувальники творчості Арсенія Тарковського (“Людина я і є посеред світу...”). Тож коли до Києва знову завітав дует “Зікр”, щоб відзначити своє 15-річчя, в Олександрівському соборі на Володимирській гірці після вечірньої служби не було вільних місць. Майстерний акапельний спів під склепінням, де завжди панувало небо, переніс у той безмір, де людина поєднана з Першотворцем, навіть якщо не завжди це усвідомлює.

Співаки перетворили свої голоси на інструмент, крізь який промовляють душі. Іноді справді забувалося, що це реальні люди, наші земляки (Ольга Ткаченко народилася в Києві, а її колега Ігор Силін жив у нашому місті певний час). Давні шанувальники дуєту “Зікр” свідомо занурювалися у медитацію чи насолоджувалися новою імпровізацією майстрів. Адже ріка почуттів, як і ріка часу, щоразу міняє свій плін, а чутливість мистецьких душ значно тонша і делікатніша, ніж пилوک на крилах метелика. Чоловічий і жіночий голоси перепліталися, притягуючи безсторонній космічний простір, щоб висповідати йому болі людські.

Навіть утримуючи свою свідомість біля мікрофонів (цей виступ збережеться у радіозапису), внутрішнім зором бачили ми самотнього пілігрима, який через пустельну місцевість іде у напрямку високих гір. А небо над тим гірським краєм видавалося всіяним зірками, що не завжди нагадували

ПОДИХ ПРОСТОРУ

звичні нам сузір’я, а потім було просвітлене сонцем, яке не сліпить і не дуже гріє. Високість денних небес, так само безмарна, сприймала спів душі, яка оповідала Богові про понівечений людьми простір. І думалося про Шамбалу, що приховує здобутки однієї з попередніх технократичних цивілізацій, а потім — про околиці Києва уздовж доріг і новітні камінні мішки у центрі нашого міста, які сприймаються нарукою над природою і красою.

Життя наше складається так, що лише

небесам можна поскаржитись на несправедливі дії несвідомої частки людства. Митці, інтелігенція, як тонка мембрана, сприймають різні вияви життя на планеті й творчістю намагаються їх гармонізувати. Дует “Зікр”, не вдаючись до слів, озвученим голосом серця оповідають про іншу дорогу, яка може врятувати людство. Це дорога духовного вдосконалення.

Ольга Ткаченко й Ігор Силін, безперечно, вивчали старовинні київські християнські розспіви, вібрації молитов буддійських ченців — мандрівників і самітників, які живуть у Тибеті. Їхнє мистецтво своєрідне і просвітлене, адже зрозуміле без тлумачів і перекладачів на будь-якому континенті. Співаки багато гастрюють і всюди мають успіх. І що більше мандрів за півтора десятиліття існування дуєту, то багатший їхній духовний доробок. Адже митці пробуджують душі, які вже готові зрозуміти: людство цілісне, країни і народи взаємозалежні, як члени однієї родини, або ж навіть частини одного тіла. Тому так важливо, знаючи цю взаємозалежність, уникати недобрих вчинків і сумних думок.

Усе, що відбувається з нами, творимо ми самі. Ці філософські одкровення, проспівані з глибини серця Ігорем Силіним і Ольгою Ткаченко, після концерту визріли у цілком конкретну думку. Добре було б, якби митці оселилися в Києві й щоденно гармонізували простір у нашій країні. Можливо, це єгоїстично, але здається, що Україні сьогодні гармонія якнайпотрібніша. А мистецтво дуєту має велику силу.

МУЗИКА У СТИЛІ БАРОКО

Степан ЛІСЕЦЬКИЙ,
кандидат мистецтвознавства

Два твори українського композитора другої половини XVII століття Семена Пекалицького виконав Муніципальний хор “Київ”, записав їх на компакт-диск і надрукував ноти. Це, безумовно, важлива подія, адже ми можемо виникнути в музичний світ цього широківідомого й шанованого в ті часи митця.

З достовірних джерел відомо, що Семен (Симеон) Пекалицький народився близько 1630 року. Навчався у 1640—50-ті роки, а в 1660—80-ті активно працював на композиторській, диригентсько-хоровій та духовно-церковній ниві.

У біографії Пекалицького багато білих плям. Достовірно відомо, що С. Пекалицький у 1660-х працював у чернігівського архієпископа Лазаря Барановича. Баранович тривалий час перебував у Києві, викладав з 1642 року в Братській школі, а 1650 року став її ректором, з 1657-го переїздить до Чернігова. Можна припустити, що Пекалицький навчався у Києві, їхнє знайомство могло початися саме тоді. Хорова капела Л. Барановича була зразковою, саме з нею він їздив до Москви 1666 року, щоб показати високий рівень музичного колективу. Невипадково з 1673-го Пекалицький обійняв посаду керівника Придворної співацької капели в Москві, де працював кілька років. 1688 року С. Пекалицького разом з дружиною та дітьми запросили до Москви на постійне місцеперебування. Вірогідно, що Пекалицький з 1667 року працював у Львові, керував хоровою капелою Й. Шумлянського. Отже, діяльність його була багатогранною.

Однак найголовніше — це його музика. Маємо “Літургію ля мінор” і партесний концерт “Дух Твой благий” (новознайдений твір). Літургія — це традиційний жанр церковної відправи з музикою. З давніх-давен літургію виконували речитативом. За часів бароко, з останньої чверті XVI ст., коли у нас було впроваджено багатоголосся, композитори писали музику до окремих текстів літургії, інші тексти виголошував священик.

Кожна епоха формувала певні художні вимоги до написання музики. Ми знаємо музику до літургії багатьох композиторів, але твір С. Пекалицького перший. Отже, “Літургія ля мінор” — твір середини XVII століття — один з найдавніших і основоположних у бароковому стилі. У творі дев’ять музичних номерів, різних за характером. У багатьох номерах Літургії Пекалицький дає повнозвучні урочисті вступи, фактура яких охоплює весь звуковий простір.

Щодо музичних тем Літургії, то їх кілька типів: повнозвучні й урочисті, лірико-пісенні й лірико-оповідні, й навіть танцювальні. Вони розвиваються і формують художні образи. Теми-характери індивідуально-композиторські, що виокремлюють його музику серед творів інших митців. Твір Пекалицького розрахований на два хори, які звучать то разом, то по чергово; майже у кожному номері є й ансамблеві теми (виконують три солісти). Фрагменти, які виконують обидва хори, мають узагальнений характер, вони то урочисті, то радісно-мажорні. Музика, призначена для тріо, — переважно лірична, хоч буває й оповідною чи лірично-журливою.

Прикінцеві теми Пекалицького викликають у сучасного слухача найбільший інтерес, вони не схожі на музику інших українських композиторів (принагідно зауважимо, що радісно-хороводні й радісно-танцювальні теми Пекалицького ніби перейшли в музику М. Дилецького, що працював у Москві з кінця 70-х років XVII ст.). Музика “Літургії ля мінор” вражає красою, вона не застаріла, не нудна, навпаки, музикантів початку XXI століття вона зацікавила професіоналізмом.

Партесний концерт “Дух Твой благий” — інша сторінка музики С. Пекалицького. У цьому жанрі митець ще вільніший у виборі музичних тем і принципів їхнього розвитку.

Сьогодні маємо можливість не лише ознайомитися, а й детально вивчити хорові твори Семена Пекалицького, дати їм історичну оцінку, адже це перші зразки українського музичного бароко, які дійшли до нашого часу. Це твори яскраві, майстерні, багаті образним змістом.

Віталій РАДЧУК

Закінчення.

Початок у ч. 39, 43 за 2008 р.

У місткій книжці Л. Масенко “Мова і політика” є цікавий розділ — “Мовна стійкість”. Серед багатьох прикладів предмет ілюструють тут такі спостереження поліглота й мовознавця Ю. Швельова: “Візьмімо Чехію. Після Версальського миру вона не забрала жодних привілеїв у німців. Німці в Чехії зберегли свої (себто імперські) права, включно до власного університету. Чим це закінчилося? Коли німці окупували Чехію, наскільки знаю, ні один німець не боронив свою нібито батьківщину — обкарнану тепер Чехію. Наслідок — після війни **всі** німецькі інституції закрито і **всіх** німців виселено. Мораль вивести неважко.

Фінляндія жила сотні років під Швецією. Тепер шведів у Фінляндії чи то 6, чи 9 відсотків. За законом країна має дві державні мови. Ось я в Фінляндії, їду в Гельсінках до крамниці. По-шведськи я вмію, по-фінськи — ні. Говорю по-шведськи. Дивляться на мене, як на божевільного, — нічого не розуміють (а в школі ж вивчали). Пояснюю, що я не фінський швед, який не хоче говорити потутешньому. Що я живу в Швеції. Моментально всі мене розуміють. Вони думали, що я тутешній. Знову ж таки мораль вивести неважко, конституція конституцією, а фіні фінами.

Бельгія двомовна. Французи думають, що їхня мова має бути для всіх зрозумілою. Фламандці сумніваються. Я хочу їхати автобусом до Мішелена. Питаю в шофера. Ні, автобус до Мішелена не йде. Перевіряю. Він їде до Міхеліна (фламандська назва). Знову ж конституцію не порушено. Але, будь ласка, французе, навчися місцевої мови. В останню хвилину я встигаю на автобус. А він уже мало-мало не вирушив. І місцеві французи знають, як тут зветься Мішелен”.

Дослідниця також покликається на спогад О. Давидова з роду декабрістів про те, що під час його життя в Кам’янці на Черкащині на початку ХХ століття, коли між російським і польським панством налагодилося порозуміння, шляхетні полячки не переходили на мову завоювника навіть у найближчих приятельських стосунках, хоч добре її знали. Зауважмо, що жодна сторона не наслідувала і споконвічної мови краю, де жила, вважаючи себе тут господарем. “Навіть з нами, які першими простягли їм руку примирення, — писав О. Давидов, — вони ніколи не говорили російською, а тільки французькою... Ми, росіяни, ніколи не надавали значення цій формі протесту польських дам і тим позбавляли його будь-якого смислу”¹⁰. А смисл, на думку Л. Масенко, був високий — у національній солідарності, протистоянні російщенню, обереганні від руйнації рідної мови. То чом би й шановній авторці не перейнятися високістю цього смислу, впустивши О. Давидова в українську мову? Тим паче, що назва розділу до того зобов’язує, а свідчення аристократа, як бачимо, цілком піддається перекладу. З інших-бо мов цитати у книжці перекладено, чим виправдати винятковий привілей одній?..

Почитаймо численні статті на захист української мови в наших газетах патріотичного спрямування, задумаємося ось над чим: чому вони так само майже завжди двомовні — коли не через цитати, то через варваризми, яким є цілком повноцінні й питомі українські відповідники, а надто — через хворобливе і притому підкреслюване бажання передражнювати чужу мову, що так само не робить ані користі, ані честі своїй? Можна назвати з десяток учених, найбільш відомих в Україні своїми статтями й книгами на захист української мови, — і жоден з них (при всій їхній дослідницькій проникливості, освіченості, інтелігентності й переконаності в доцільності офіційної одномовності) не вільний від спокуси утнути задля стилістичного ефекту цей двомовний вибрик. Невже до цього зобов’язує сам предмет пізнання? Чи взагалі — пошук істини? Чи не підмінюється при цьому жанр, а заодно й предмет?

Безперечно, проблема має етичний вимір, і тут можна було б добряче покепкувати з недовершеності людської природи, не забувши виправдатися перед гризотами власного сумління. І перепинити мавпувальника: ти передражнюєш чийсь мову, а

чи приємно тобі, коли передражнюють твою? Але моралізування з приводу того, що кому хочеться і належить робити, не відкриє нам зерен тієї істини, яка уперто не дається здоровому глуздові, бо не спочиває на поверхні явища. До неї доведеться докопуватися — розкриттям суті того, що таке мова і що таке переклад. І, вочевидь, довго, адже забобони паразитують на неповноті знання, яку нам завжди компенсує уява, активна і творча. Суперечлива не лише правда, у кожного своя, — суперечливий і самий шлях до істини.

Авторові цих рядків останніх років тридцять випадало рецензувати чимало суто перекладознавчих статей, дисертацій і книжок, де, певна річ, і натяку не могло бути на якесь публіцистичне передражнювання чужої мови і де самим предметом часто було порівняння мов і різномовних текстів. Здавалося б, у такій галузі як сучасна теорія перекладу просто неможливо натрапити на вияви забобону неперекладності, та ще й у полишенні цитат без перекладу. І все-таки навіть тут вони трапляються нерідко, попри те, що всяке посилення на іншомовне джерело мало б кваліфікувати філолога за тим, як він його тлумачить і як ставиться до своєї мови, чи вміє перекласти, тобто чи здатний

ЗАБОБОН НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ ЧИ ПІД СИЛУ МОВІ ТАРАСА ПЕРЕКЛАД ЦИТАТ?

зрозуміти й подати чужу думку. Поруч з цим забобоном у парі зазвичай їде нічим не обґрунтоване переконання, що для терміноутворення надаються слова тільки чужої мови, що “*дуративність*” краще звучить, ніж “*тривалість*”. Принциповим самоїдам зовсім невтямки, чому вчені Британії та США не витісняють з ужитку своє слово нашим *tryvalist* (*sprinytiattia*, *opovid*, *namir*, *postiyno* тощо, пор.: *рецепція, нарація, інтенція, перманентно*).

Само собою, списати слово чи текст завжди легше, ніж перекласти. Але ця пряма й добре вторована стежка, коли її вибирають із лінощів чи з недомислу, зрештою веде до псування мови, до витіснення її із самої себе і непорозуміння, до “*обмежених лімітів*”, лампочок “*осрам*” та інших мовних калік-мутантів.

Звичайно, іншомовні вкраплення в тексті іноді важливі як ознаки стилю. У художніх творах вони можуть бути засобом індивідуалізації мови героїв. А загалом мова збагачується через запозичення навіть тоді, коли її виражальні потреби могла б задовольнити мобілізація її власних ресурсів. Суть проблеми не в тому, чи можуть варваризми взагалі стати в пригоді, а в тому, наскільки вони доречні, тобто чи сумірна користь від них із користю від збереження цілісності мовної системи. Адже така система хоч і відкрита, незамкнена, вона, щоб виконувати свої найважливіші функції (насамперед комунікативну і пізнавальну, а також функцію накопичення і збереження інформації), має бути обов’язково консервативною, закоріненою у свій національно-культурний ґрунт. Всеїдність у запозиченнях веде до руйнування цілісності мови, до вихолощення й заміни мови.

Власне, забобон неперекладності давній, як Вавилонська вежа. Від епохи Відродження, коли національні мови замінили літературну й офіційну латину, сумнів у можливості повноцінного перекладу лише утверджувався. Хоча світ доходив порозуміння і розбудовувався не тільки всупереч, а й завдяки відмінності мов. Відоме ж бо правило кібернетики: що більша різноманітність у системі, то вищий рівень її розвиненості. Багатомовність світу — велике благо, звичайно ж, за умови повноцінного функціонування мов як цілісних систем. Протилежністю цьому може бути одна на всіх і єдина для кожного землянина нежива одноманітна мова — всесвітній есперанто-суржик. Тому переклади були, є і будуть. Перекладач — чи не найдавніша професія світу, а її роль і лави нині невпинно зростають. Адже вона забезпечує спів-

“Державна мова належить не лише етнічним українцям, а всім громадянам країни”.

малоросійським акцентом, — що ледве лико в’яжуть?

По-друге, якщо ми перекладаємо цитати не лише з найближчої білоруської, хоч вона нам зрозуміла і без перекладу, якщо перекладаємо з мов усіх інших наших сусідів (турків, румунів і молдаван, угорців, словаків, поляків), з мов наших етнічних меншин (кримських татар, греків, гагаузів, болгар та інших), перекладаємо з далекої китайської, якою на землі говорять у кілька разів більше людей, ніж російською, то з якої речі, за яким правом і з якою метою для цієї російської в українськомовних текстах робиться виняток при цитуванні?

По-третє, якщо дистанція між мовами у двосторонньому перекладі залишається незмінною, то чому російські засоби масової інформації й автори книжок завжди перекладають цитати з українськомовних джерел, взагалі не утруднюючи себе сумнівом з приводу того, піддаються вони перекладу чи ні? Чому тільки українськомовну ав-

туру й ЗМІ виховано в душі остраху перед самою думкою про можливість кривотлумачення, перебріхування і навіяної цим острахом потреби самовідсторонення, яке, по суті, і є справжньою зрадою? Зрадою справи, про яку йдеться, мовної культури і самого себе.

Хай також пояснять загалові редактори українськомовних газет, які друкують іншомовну рекламу поруч зі статтями на захист корінної мови, перенасиченими неперекладними термінами й цитатами, чому вони вимагають від своїх читачів неодмінного знання ще якоїсь мови, крім своєї? Приклади? Та їх так густо, що в цій хибній практиці важко знайти винятки. Чому в такий нав’язливий і підступний спосіб читачеві доводять, тягнучи його в минуле, що без української мови він в Україні може любісінько обійтися, зате без російської чи англійської ніяк не обійдеться¹³? Щодо мільйонів українців це дикість, насильство, порушення людських прав. Це також повне нерозуміння того, що державна мова належить не лише етнічним українцям, а всім громадянам країни з необхідності гуртуватися в народ — єдину продуктивну силу, впізнавану серед націй по голосу краю. Функцію державотворення, охорони культурної та інформаційної незалежності України може виконати тільки титульна корінна мова, яка для нашого краю органічна й питома. Опанування іноземних мов — справа добровільна: вивчай такі, які вподобав, і стільки, скільки подужаєш. Морально для українця в Росії, для українського поляка чи росіянина, крім державної, знати свою. Проте ні Конституція України, ні Всесвітня декларація людських прав не ставлять перед українцями на історичній Батьківщині **обов’язку розуміти** мову колишньої метрополії чи будь-яку іншу. Жоден правовий акт, якби навіть такий всупереч здоровому глуздові було ухвалено, не зобов’язує громадян володіти іншою мовою, крім споконвічної мови землі, на якій вони живуть і яка їх єднає.

¹⁰ Масенко Л. Мова і політика. — Київ, 1999, с. 21–22, 19.

¹¹ Goethe. Sdmmtliche Werke. In 45 Bänden. Band 39. — Leipzig, S. 94.

¹² Детальніше про чинники і динамічні властивості перекладності див. у статті: Радчук В. Перекладність в динаміці // Філологія і культура: Збірник наукових праць. — Київ, 1996, с. 35–40.

¹³ До речі, щодо “табеля про ранги” на “нашій — не своїй землі”. Київська англійська газета “Kyiv Post” зовсім не друкує реклами та оголошень російською мовою. Чи українською. Але значну частину українських власних назв перекладає з російської — ніби за сумнозвісною секретною інструкцією Головліту, яка за радянських часів забороняла перекладати імена і назви з мов СРСР безпосередньо. Маємо в одній газеті дві столиці: Kyiv і Kiev. Також примітно, що Бібліотека Конгресу США і Британська бібліотека каталогізують назви кирилических книжок латиницею, транскрибуючи їх, тоді як у нашому повсякденні латиницю часто не кирилізують зовсім, два алфавіти можна зустріти навіть в одному слові.

Павло ВОЛЬВАЧ

* * *

Віриться не вітрові — стіні.
Сивині — по лігах і по зимах.
Але ж ніч!.. А в ніч течуть вогні,
Скришуючи розпачі на згинах.

Наслухай: дотлілу оболонь
Живить гул зі сподів незатвердлх.
Невловимо — так, як біля скронь
Завитками в'ються кращі з мертвих.

І вустами куль і межіріч
Шепотять.
А луни — у крові нам.
Адже Україна... Адже ніч...
Невловимо?
Дарма.
Україна.

* * *

Прийшов і станув морок зусібч.
І ти стоїш у мене під повіками.
Зчорніле місто дивиться на ніч
Густими помаранчевими вікнами.

Під синє небо сніг так біло ліг,
Набившись густо світу в плоть залізну.
А світ отой і вичахлий наш гріх
Хтось розгляда через небесну лінзу.

У світі цім нам холодно обом.
Чужі слова, шляхи і підприємства.
Та, кажуть, щось міняється, бо он
Зіходить зірка. Кажуть — віфлеємська.

* * *

Час іде. Тужавіє потрошку
чар цих невигадливих споруд.
Місто все в меморіальних дошках
віршів, що примарились отут,

де здавен прокляття й силу Сходу
всотував у кров і все беріг,
душу, ніби череду у шкоду
потайки пускаючи у гріх.

І шматки себе в жіночі вічі
клав і крав жагу та кольори.
Потьмяніле те десятиріччя
покотилось пляшкою з гори —

повз нові шляхи й законодавства,
але й на межі тисячоліть,
має платтям дівчина грудаста,
має... Бо куди ж її подіть.

І, п'янка, тремтить у кожнім нерві,
і, не розбираючи шляхів,
плине щем у повітовім небі,
над чаклунством верхніх поверхів...

* * *

Той полин біля рейки — вже Київ.
Київ — рейок знервована ртуть.
Ну, так що ти там мріяв? Такий він?
К бісу мрії. Тут просто ж и в у т ь.

І снують про минущі і марні,
І, як всюди, без краю й кінця
Випускають його трупарні
Сизі тельбухи сизим мерцям.

І криваві сюрреалісти
Ріжуть десь немовлят на шматки,
І поетів набилось в це місто,
Під його кам'яні завитки...

А безсмертя... Куди ж тут подітись,
О, столице розчарувань!
Дай надихатись. Дай хоч погрітись
В теплім літі золочених бань.

* * *

Я іноді пригадую той час
І жовтий світ дитинства. Адже жовтим
Був дім той, із якого вже пішов ти.
Дім жовтим був. І чорним — керогаз.

Ще в пам'яті — лиснючий коридор.
На жовтім — чорні стовбури акацій.
Під ними — ми, сини одної з націй,
Що все ще "не сложилась до сіх пор".

Та матері на лавці у дворі.
Євреї... Пляки... Злочинці карні...
Пахучий полубокс у перукарні
Та по дахах — цегляні димарі.

з'явишся! свінеш!
над тлумом отих
кінних і піших
там
на воротах
на золотих
найзолотіших...

* * *

Зажовтіло сонце і країни ласі
Деся мені принишкли
за тремким горбом
Наче зранку випити раптом
грамів скількись —
Лагідна під пахвами течія життя

Легше уявляється хтивою й нагою
Навмання побачена вибрана з жінок
Випукле сьогодні твердне під ногою
І моє колишне поряд — у мені

Вижовклий посріблений
день лежить хитається
Йти мені так весело десь мене та ждуть
Там Поет вінгранний
з Миколаєм в головах

Пам'ятаючи все, пам'ятаючи всіх,
Визначає ходу твоїх злодійських ніг...

* * *

Василеві ГЕРАСИМ'ЮКУ

Хвості павині розпуска узвіз,
зернисте світло сіється навкис,
на брук, на пруг, на світ поза світами —

там, де зміліли шрами ножові,
де майже всі зробились неживі
з тих, що заповідалися братами.

І самота такої глибини,
і тиша з тиш — чуть, як тремтять тони
підземних кровотеч і горніх русел.

Посходились в одно, над злото бань
всі басамани спроб і осягань,
і заплелись в лілово-чорний вузол...

Із грізних піль, з таємних сновидінь
урочих наснувалося промінь
(летючі тіні — маєстати наші)...

Прочувані тепер, і не тепер,
світають з льодянистих стратосфер
зотлілі сторінки і патронташі.

Отак: синьотабунний часоплин
ярами з глин, дощами із краплин
пройшов і став. Тепер твоя година.

Діткаючись полічених волось,
шепоче хтось (о, ні, то не здалось!..),
що кров твоя таки не самотинна.

* * *

старозавітний свій убір
згадаю зором
між пісків і червоних гір
отак як опріч до сих пір
сковзало море

і все неначе вже було
та буде й після
хтось фараон комусь або
слуга нубійський

З жовтоєгипетської мли
у жолоб часу
які б моря не протекли
людського м'яса

Довік — немає в тім різниць —
аж до останку —
хилитися, згинатись ниць
попід вагою колісниць/
рахунків/банків

Допірамідна вагота.
А лет — заказано.
Хоча — не так...
Ота плита —
(вже відривається п'ята) —
де був помазаний...

* * *

З усіх чорноземів і трав,
з усіх пустель асфальтів мерхлих
збирать живих — між краму й справ —
й густих, неначе трави, мертвих.

“Пусти мій...” — в позамежну глиб
шептати в мариві-хотінні,
й брести — самі собі єгипт —
по власній темряві судинній.

* * *

То і є маєстат — круч окрилений крилас.
Прямооких відлунь зарубцьований слід.
Що мовчать тобі все,
що не відговорилось,
Що під шкіру лягло, ніби ріки під лід.

Ну отак воно є. Кліпи. Зблиски. Узвози.
Піднебесні вузли. Приколінний полин.
Запиши запівнічну відозву венозну.
Запиши. І завчи. І спали.

Вичакловуй, танцюй...

В пальцях ритми незримі.
Смерть німує,
бо струми таємні — дощем.
Улови — з ворожби! —
розворот Чигирину,
А за тим чигрином —
ще неміряно, ще...

ТЕПЕР ТВОЯ ГОДИНА

Ото — початок. Ми звідтіл. Ото
Все завдяки сирим і тьмяним мурам.
Хоч світ був невигадливим і мурим,
Як старомодне драпове пальто.

Ми живемо. І дні у смерть течуть.
Баркаси глухо б'ються в Лісабоні
Бортами в сірих досвітах. Солоні
Сичать вітри, та нам сюди не чуть.

Ми назавжди застрягли тут, хоч плач.
Та все одно — показують “victory”
Обом нам наші пагоди прозорі —
Опори електричних передач.

* * *

Каравело гріха, що нізвідки
Увірвалася — стриму нема.
Смітника фіолетова квітко,
Що була мені за діамант.

Дай забутись. Треми невлоні
Тих очей, може, що й залата,
І лушпиння з пітної долоні
В сіре небо птахами зліта.

Може, вдасться узяти й запити
Іншим поглядом, спиртом, Дніпром...
Хоч безсилі усі краєвиди —
В них під шкірою — теж твоя кров.

* * *

37-річний хлопець
в напівтемній високій кімнаті
вікна якої виходять
у київський дворик
з трьома каштанами і дикою грушею —
Це — я
з кімнати чи кухні дивлюся
на єгипетську амбасаду
на довгі вікна в дореволюційних стінах
що відлунюють тріском
наївних набоїв доби УНР
(до всього до будь-чого що тут зросло
пасує префікс “не”)
П-е-е-а-а-а-вел! — кричить хазяйка
коли дзвонить найкраща жінка у світі
чий очі
в які я падав
не дають западатись в пекло
І ніхто мене тут не бачить
крім неї й Бога
книжка Еліота? — ну що там Еліот
так — якийсь Штонів знайомий...

* * *

тінь твого дихання лине сюди
тінь твого кроку
в каре візьми залети упади
теж кароока

час що потоншав плече замастив
тиньками відня
та сповиває міста і мости
мрія надсвітня

І розмова кольору неба й тютюну

Тільки трішки жаль мені
що немає наче б
Поряд тих з ким схожий був з ким
недбало йшов
Всіх би їх пови**з**бирать
для таємних значень
Хтось же їх вколов мені попід саму кров

* * *

*Миколі ВІНГРАНОВСЬКОМУ,
незникомому*

День стоїть до небес. А канапа пуста.
Ви вдихнулись в раптовості світу.
У тремтіння листа, в білостінні міста,
Що під вечір оранжево світять.

Ще відходить мені від “нема”, як від сну,
І кімната провітритись від тютюну,

Та вже видава вигнули всі:

Деся, як закрут ріки, слова м'ята і сіль,
Чомусь дотик щокви,
чомусь срібна таріль,
І червоне вино пружношіє...

Ви такий мені є — над плачі і платки —
Фіолетово-флейтова музика.
З позаземних рівнин золоті завитки,
І у хмар ваших губи усміхнені.

От і все. У своє знов мій мріється шлях.
Повз вечірне розвітрене дерево...
За горби, до міста в золотавих
джмелях...

Синьо світиться вами душа по краях
І веде все, й витає попереду...

* * *

Дбав про тебе Господь повітових небес,
Вириваючи плоть з доль чужих і словес,
Де повітря покраяне висками фрез,
Там, де готика труб,
де стоїть ДніпроГЕС.

А за тім'ям лишалися хаос і чад.
Долі й болі лишилися
хрестами стирчать.
Понад план чавуни, п'ятирічки, парад —
Деся пливуть в позапросторі.
Може — над...

Де, крім них, розчинились
верстати й шприці,
Пружні перса, пляшки,
мікрофони в руці.
По асфальту розплескані очі краси,
Нецензурні чийсь голоси...

...Ну, а, може — zostались?
Сховались за ріг?
Невідомо. Незвідано. Тільки пан-Біг

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА 2009

Триває передплата “Слова Просвіти” на 2009 рік.

У наступному році всеукраїнський просвітнянський тижневик збереже все найкраще, напрацьоване авторами й журналістами редакції, рішуче відмовившись від того, що втратило актуальність. Ми запрошуємо своїх читачів стати активними учасниками діалогу про стан української мови, роз’єднання національних сил, шляхи виходу з економічної, політичної, духовної кризи.

Ми знайдемо ті точки опертя, які допомо-

жуть українцям не втрачати оптимізму, здоров’я, віри в себе у ці нелегкі часи. Будьмо разом і переможемо!

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” в селах і райцентрах, в обласних містах і столиці до 10-го числа кожного місяця.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 45 грн 89 коп.;

на півроку — 23 грн 42 коп.;

на 3 місяці — 12 грн 36 коп.;

на 1 місяць — 4 грн 27 коп.

Поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в “Каталозі”.

ПАСТИРСЬКИЙ ГОЛОС
НА ЗАХИСТ УКРАЇНЦІВ

Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА,
старший науковий співробітник
Музею народної архітектури
і побуту України, заслужений
працівник культури України
Фото автора

У Києві у церкві Св. Василя Великого відкрилася виставка “Пастирський голос на захист українців”. На відкриття завітали Високопреосвященний Владика Любомир Гузар, єпископи, священники та парафіяни.

Експозиція складається з унікальних архівних документів, які зібрав і підготував провідний спеціаліст ЦДІА України Володимир Кіт. Усі документи й фотографії свідчать про глибоку турботу Української Греко-Католицької Цер-

кви про становище у Східній Україні, яке склалося 1932—1933 рр.

У центрі експозиційного ряду — поминальна композиція з картини художника О. Охупкіна “Пам’яті жертв Голодомору”, дідуха, поминальних рушників, свічок і калача, яку створив о. Рафаїл, священник церкви Св. Василя.

На виставці представлено копію листа голови Закордонного бюро у Празі Української радикально-демократичної партії, професора Костя Мацієвича до митрополита Української Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького. Кость Мацієвич у зверненні 14 грудня 1932 року першим повідомляв про голод в Україні: “...На Україну знову насувається голод, іде в небувалому, в нечуваному досі розмірі та гостроті...”

У такий момент ми звертаємося до Вас, Високопреосвященний Владико, з проханням піднести свій високий архіпастирський голос на захист Українського народу...

Вас, Високопреосвященний Владико, всі послухають: і високі достойники Церкви, і світова преса, й міжнародні благодійні установи, які можуть завчасно вирядити на Україну безсторонні анкетні комісії, досвідчитися на власні очі, що там діється, і це може своєчасними заходами врятувати життя не однієї тисячі людей...”

На звернення Закордонного бюро Української радикально-демократичної партії митрополит Андрей Шептицький відповів листом, у якому висловив стурбованість і підтримку голодуючих українців.

Усвідомлюючи масштаби геноциду, влаштованого радянською владою в Наддніпрянській Україні, Греко-Католицька Церква виступила інституцією, яка однією з перших піднялася на захист українців і організувала європейську спільноту через посередництво Апостольської Столиці до дій із припинення геноциду на українських землях, що тривав у 1932—1933 роках.

Документи і фотографії, представлені на виставці, ще раз підтверджують тезу про єдність Західної України зі Східною у ті страшні для нашої нації роки, а також акцентують увагу на ролі Греко-Католицької Церкви.

Запрошуємо всіх охочих відвідати виставку, яка працює у виставковій залі церкви Св. Василя Великого на Вознесенському узвозі, 7 щодня з 9.00. Закриття 5 січня 2009 року.

Високопреосвященний Владика Любомир Гузар залишив запис на згадку

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301251
Наклад — 22300

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилає на “Слово Просвіти”
обов’язково.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

